

ග්‍රාමීය අංශයේ තොරතුරු කඩිනමින් ලබා ගත හැකි විකල්ප ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක ඇගයීමක් ආචාර්ය ජී.එම්. හේනෙහෙදර

සංක්ෂේපය

ලොව පුරා ක්‍රියාත්මක වන ග්‍රාම සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හඳුනාගැනීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, මෙහෙයුම්කරණය හා ඇගයීම සඳහා අවශ්‍ය කරන තොරතුරු සම්පාදනය සඳහා භාවිතා කරන වියදම් සහිත, අසම්පූර්ණ කල්ගත වන හා සාම්ප්‍රදායික ක්‍රම වේදයන්ට වඩා කාර්යක්ෂම ලෙස කෙටි කලකින් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වල ප්‍රතිඵලයන් සහභාගිත්වය මත තොරතුරු සම්පාදනය කල හැකි විකල්ප ක්‍රමවේදයන් හඳුනාගැනීම කෙරෙහි 1980 දශකයේ සිට සමාජ විද්‍යාඥයින්ගේ අවධානය යොමුවීමට පටන් ගත් අතර ඒ අනුව සාම්ප්‍රදායික ප්‍රජාවලි ක්‍රමය හා කඩිනම් ඇගයීමේ ක්‍රමය වෙනුවට සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම ක්‍රමය හෝ සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයීම් ක්‍රමය භාවිතා කිරීම දක්වා දත්ත ලබාගැනීමේ ක්‍රමවේදයන්වල ක්‍රමික වර්ධනයක් දැකිය හැක. ලොව පුරා ප්‍රචලිත වන රෝමානියානු හා තොරතුරු තාක්ෂණ පද්ධතිවල දියුණුවත් සමගම මෙලෙස විකල්ප ගැමි තොරතුරු ලබාගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් වල වටිනාකම වැඩිවන්නට විය. ඉතා මෘදු ක්‍රමයන් භාවිතා කරමින් ග්‍රාමීය ජනතාවගේ දැනුම විවිධ ක්‍රමෝපායන් යටතේ උකහාගැනීම මෙම ක්‍රමවේද වල මූලික පදනම වී ඇත. පර්යේෂණ හා ව්‍යාපෘති ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් තවමත් දියුණු කරමින් පවත්නා මෙම ඇගයීම් ක්‍රම භාවිතා කිරීමේදී න්‍යායික මෙන්ම ප්‍රායෝගික ගැටලුද ඇති විය හැක. මේ නිසා තවදුරටත් විකල්ප ක්‍රමවේදයන් වැඩි දියුණු කර තිවැරදි හා කාර්යක්ෂම දත්ත පදනමක් ඇති කිරීම සම්බන්ධව පර්යේෂණ කෙරෙමින් පවතින අතර නවීන තොරතුරු සන්නිවේදන ක්‍රම යටතේ එම ක්‍රමෝපායන් තවදුරටත් වර්ධනය විය යුතුය.

1.0 හැඳින්වීම

ග්‍රාම සංවර්ධනය සඳහා අවශ්‍ය සැලසුම් සකස් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම හා ඒවා ඇගයීම පදනම් විය යුත්තේ නිවැරදි හා කල් ගත නොවූ තොරතුරු මතයි. එහෙත් වර්තමානයේ බොහෝ රටවල් ග්‍රාම සංවර්ධන සැලසුම්කරණයේදී භාවිතා කරන්නේ නිවැරදි භාවයෙන් අඩු තොරතුරු බව අනාවරණය වී ඇති අතර මේ නිසා බොහෝ ග්‍රාම සංවර්ධන ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී විවිධ ගැටලු හා අභියෝග වලට මුහුණ පා ඇත. මෙයට මූලික හේතුව වී ඇත්තේ ග්‍රාම සංවර්ධන ක්‍රියාවලියේදී භාවිතා කරන තොරතුරු බොහෝ විට ලබා ගන්නේ ඉතා කල් ගත වන ප්‍රජාවලි සම්බන්ධ ක්‍රමයන් හා අඩු නිරවද්‍යතාවයෙන් යුත් කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය වාර්තා මාර්ගයන් වීමයි (Chambers, 1983). ප්‍රමාදය සහ කල්ගත වීම නිසා දත්ත ලබාගැනීම වියදම් සහිත වීමට ද හේතු විය හැක. මේ නිසා පිරිමැසුම්දායී කල් ගත නොවන කඩිනමින් දත්ත ලබා ගතහැකි විකල්ප ක්‍රමවේදයක අවශ්‍යතාවය 1970 දශකයේ අගභාගයේදී මානව හා සමාජ විද්‍යාඥයන් විසින් අවධාරණය කල අතර එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් විවිධ ක්‍රම උපයෝගී කර ගනිමින් කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය භාවිතා කිරීමට බොහෝ රටවල් උත්සාහ දරා ඇත. එහෙත් මෙම ක්‍රමයන් ලබාගන්නා තොරතුරු හුදෙක් බාහිර පුද්ගලයෙකු විසින් කරනු ලබන දත්ත එකතු කිරීමක් වනා මහජනතාවගේ අදහස් විමසා ලබාගැනීමක් නොවන නිසා මහජන සහභාගිත්වය මත ජනතාව විසින් සාමූහිකව උත්පාදනය කරනු ලබන සහභාගිත්ව දත්ත ලබාගැනීමේ ක්‍රමයක් වඩාත් ප්‍රායෝගික බව 1990 ගනන් වන විට පිළිගැනුණු නිසා සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමය අත්හදා බැලෙන අතර ඒ අනුව එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සහභාගිත්ව ග්‍රාමීය ඇගයීමේ ක්‍රමය (PRA) හා සහභාගිත්ව ඉගැන්වීමේ ක්‍රමය (Participatory learning process) 1990 දශකයේ මුල් භාගයේ සිට ග්‍රාමීය සංවර්ධන සැලසුම්කරණයේ දී භාවිතා වෙමින් පවතී.

ගොඵි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙළුම : 1 සහ 2 කලාප :

එමනිසා, මෙම ලිපියෙහි ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ ග්‍රාම සංවර්ධන සැලසුම් සකස්කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු ලබා ගැනීමේ දී ශ්‍රී ලංකාව මෙතෙක් අනුගමනය කර ඇති ක්‍රමවේදයන් අධ්‍යයනය කිරීම හා ඒවායේ සීමාවන් හඳුනා ගැනීමයි. මෙම ලිපිය ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් 04 කි. පළමු කොටසින් පර්යේෂකයින් හා ග්‍රාමීය ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරුවන් විසින් දැනට භාවිතා කරනු ලබන සාම්ප්‍රදායික දත්ත එකතු කිරීමේ ක්‍රමවේද හා එහි සීමාකාරීකම් පිළිබඳව විවේචනාත්මක විග්‍රහයක් කරන ලබන අතර, දෙවන කොටසින් විකල්ප ක්‍රම වේදයන් වල අවශ්‍යතාවය විමසා බලනු ලබයි. දැනට භාවිතා කරන විකල්ප ක්‍රමවේදයන් වන කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය (RRA) භාවිතා කිරීමේදී ඇතිවන දුෂ්කරතා හා එහි යෝග්‍ය බව පිළිබඳව හා සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමය (PRA) භාවිතා කිරීම පිළිබඳව තෙවන කොටසින් විස්තර කෙරෙනු ඇත. සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමයේ අභියෝග සහ සීමාකාරීකම් පිළිබඳව සිව්වන කොටසින් කෙටියෙන් සාකච්ඡා කරන අතර පස්වන කොටසින් ක්‍රමවේද පිළිබඳ නිගමනය ඉදිරිපත් කෙරේ.

1.0 සාම්ප්‍රදායික දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රම සහ එහි සීමාකාරීකම්

මෙහිදී සාම්ප්‍රදායික තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් සලකා බලනු ලබන්නේ 1960 සහ 1970 දශක තුළ ග්‍රාම සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හඳුනා ගැනීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, ප්‍රගති පාලනය හෝ මෙහෙයුම්කරණය හා ඇගයීමේදී ශ්‍රී ලංකාව ඇතුළු බොහෝ රටවල් භාවිතා කරනු ලැබූ දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳව සොයා බැලීමයි. මෙහිදී ප්‍රධාන වශයෙන් භාවිතා කරන ලද ක්‍රමවේද දෙකක් පිළිබඳව සලකා බැලේ.

- 01. කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර මාර්ගයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීම.
- 02. ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ මාර්ගයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීම.

කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර ක්‍රමය යනු නාහරික ප්‍රදේශවල වාසය කරන පර්යේෂකයන් හා සැලසුම්කරුවන් විසින් දිනක හෝ දින කීපයක ග්‍රාමීය සංචාරයක් මගින් ලබා ගන්නා තොරතුරුයි. මෙය කෙටිකාලීන අපරිමාසුම් ක්‍රමය (quick and dirty) වශයෙන් රොබට් වෙම්බර්ස් හඳුන්වා ඇති අතර එහිදී පර්යේෂකයන් හඳුන්වා ඇත්තේ සංචාරක උනතුන් වශයෙනි. අදාළ පර්යේෂණ ගැටලුව සම්බන්ධව ප්‍රශ්නාවලියක් සකස් කොට කේෂත්‍ර සමීක්ෂණය මාර්ගයෙන් ගැමියන්ගේ තොරතුරු එකතු කිරීම ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ක්‍රමය යටතේ සිදු කරනු ලබන අතර මෙම ක්‍රමය දිගුකාලීන අපරිමාසුම් ක්‍රමය (long and dirty) වශයෙන් වෙම්බර්ස් විසින් තව දුරටත් හඳුන්වා ඇත.

මෙලෙස කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර හා ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ක්‍රමවේදයන්, භාවිතා කරමින් පර්යේෂණ හා ග්‍රාමීය සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයේ නියැලෙන විද්වතුන් ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් දෙකකි.

- 01. වෘත්තීය වශයෙන් පර්යේෂණ හා සැලසුම්කරණයෙහි නියැලී සිටි විද්වතුන්
- 02. උසස් අධ්‍යාපනය පරමාර්ථ කර ගෙන පර්යේෂණකරණයෙහි නියැලී සිටි විශ්ව විද්‍යාල සිසුන් හා ආචාර්ය පිරිස්.

වෘත්තීය වශයෙන් පර්යේෂණ හා සැලසුම් කරණයෙහි නියැලී සිටින විද්වතුන් වශයෙන් සලකන්නේ රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අංශයේ සේවයෙහි නියැලී සිටිමින් ග්‍රාමීය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයෙහි ලා පර්යේෂණ කටයුතු කරන පිරිස්ය. රාජ්‍ය සංවර්ධන යෝජනා ක්‍රම සම්බන්ධව පර්යේෂණ කිරීම, සැලසුම් කිරීම හා ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රගති පාලනය හා ඇගයීම් මෙම පිරිස් මගින් සිදු කෙරේ. උසස් අධ්‍යාපන කේෂත්‍රයෙහි නියැලී සිටින උපාධි අපේක්ෂකයන් හා සිය අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රයෙහි තව සොයා ගැනීම් සඳහා පර්යේෂණ කටයුතු කරන විශ්ව විද්‍යාල ආචාර්යවරුන් ද වෘත්තීය වශයෙන්

පර්යේෂණකරණයෙහි නියැලී සිටිය හැක. උසස් අධ්‍යයනය පරමාර්ථ කරගෙන කරනු ලබන පර්යේෂණයන් සමාජ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයන්ට ප්‍රමුඛත්වය දෙමින් සිදු කෙරෙත්ව වෘත්තීය පර්යේෂකයන් විසින් කරනු ලබන පර්යේෂණ බොහෝ විට සිදු කරනුයේ පරිපාලන හා මුදලම්බ සීමා කිරීම් වලට යටත්ව රජයේ හෝ ආධාර ලබාදෙන ආයතනවල අවශ්‍යතාවයන් ඉටු කිරීම සඳහා පමණි. කෙසේ නමුත් දත්ත ලබා ගැනීම, විශ්ලේෂණය කිරීම හා ලිවීම සැලකිල්ලට ගත් කල මෙම දෙපිරිස අතර පැහැදිලි වෙනසක් නොමැත.

1.1 කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර මගින් තොරතුරු ලබා ගැනීමෙන් ඇති විය හැකි දෝෂ

තොරතුරු එක් රැස් කිරීමේ ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර මගින් ලබා ගන්නා තොරතුරු බොහෝ විට සාවද්‍ය විය හැකි බව රොබට් මෙම්බර්ස් පෙන්වා දෙයි (Chambers, 1983). ඊට හේතුව එවැනි තොරතුරු ලබාගැනීමේදී බාහිර පුද්ගලයකු වශයෙන් දත්ත ලබාගත් පුද්ගලයා විවිධ අභිනති වලට යටත් විය හැකි වීමයි. මෙසේ බාහිර කාරකයකු වශයෙන් කටයුතු කිරීමේදී පහසුවෙන් ඇති විය හැකි අභිනතීන් 06ක් රොබට් මෙම්බර්ස් විසින් පෙන්වුම් කර ඇත.

01 අවකාශීය අභිනති (Spatial biases)

ග්‍රාමීය සංචාරක උගතුන් විසින් කෙටි කාලයක් තුළ තොරතුරු ලබා ගැනීමට උත්සාහ කිරීමේදී තම පහසුව පිණිස අර්ධ නාගරීක, නගරයට ආසන්න හෝ මහා මාර්ගයක දෙපස ඇති ජනාවාස තෝරා ගැනීමට නැඹුරු විය හැකිය. මෙවැනි ගම්මාන වල ආර්ථික හා සාමාජික තත්ත්වය ඉතාමත් පීටිසරබද දුෂ්කර ගමක පැවතිය හැකි තත්ත්වයට වඩා ගමනා ගමන, නිවාස හා පොදු සේවා පහසුකම් අනුව හොඳ විය හැකිය. එම නිසා ඉතාමත් පීටිසරබද ගමක පැවතිය හැකි දුෂ්කර බව හා යථා ස්වරූපය වෙනුවට දුෂ්කරතා අඩු ගමක තිබෙන ස්වරූපය ගැන අවබෝධයක් ඇතිවී අභිනතියට පත්විය හැක.

02. ව්‍යාපෘති අභිනති (Project biases)

ග්‍රාමීය සංවර්ධනය සඳහා දැනටමත් ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතින සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වලින් තොරතුරු ලබා ගැනීමේදී බොහෝ විට අදාළ ව්‍යාපෘති කාර්ය මණ්ඩල විසින් තෝරනු ලබන්නේ ව්‍යාපෘතියට වඩාත් හිතකර ප්‍රතිලාභීන් පමණි. මේ නිසා ව්‍යාපෘති නොමැති හා අඩුවෙන් ක්‍රියාත්මක වූ ප්‍රදේශවල පවත්නා සත්‍ය ස්වරූපයට වඩා වෙනස් සමෘද්ධිමත් ස්වරූපයක් ව්‍යාපෘති නිලධාරීන් තෝරා දෙන ප්‍රදේශවල පෙන්වුම් කල හැකි.

03. පුද්ගලයන් හා ව්‍යාපෘති සමග පවත්නා සබදතා මත ඇතිවිය හැකි අභිනති (Biases of Personal contract)

කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාරයකදී ගමක වටහෙන ප්‍රභූ පිරිස් පමණක් හමුවීමට ඇති අවස්ථා වැඩිය. මීට හේතුව වන්නේ ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල වාසය කරන ප්‍රභූ පිරිස් ප්‍රාදේශීය හා නාගරීක කාර්යාල සමග විවිධ සබදතා පවත්වන නිසයි. මේ හේතුවෙන් මෙම කාර්යාල වලින් සපයන ග්‍රාමීය සේවාවන් සම්බන්ධ තොරතුරු රැස්කිරීමට පැමිණෙන පිටස්තර පුද්ගලයන් වැඩි වශයෙන් යොමු කරනුයේ එක්තරා ග්‍රාමීය ප්‍රභූ පිරිස් වෙත පමණි. බොහෝ විට ග්‍රාමීය ප්‍රභූ කණ්ඩායම්වල ජීවන තත්ත්වය ගමේ වටහෙන බහුතර දිළිඳු පවුලවල ජීවන මට්ටමට වඩා උසස් මට්ටමක පවතින හෙයින් ජීවිත ජන

තොටස සම්බන්ධයෙන් නියම තත්ත්වය අනාවරණය නොවිය හැක. මේ නිසා පුද්ගලයන් හා ව්‍යාපෘති මාර්ගයෙන් ලබා ගන්නා තොරතුරු නිවැරදි බවෙන් අඩුය.

04. පියළි කාලවලදී පමණක් සංචාරය කිරීමෙන් ඇතිවිය හැකි අභිනති (Dry Season biases)

කෘෂිකාර්මික කටයුතු මත පදනම් වූ ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල සමෘද්ධිමත් භාවය තීරණය කරන ප්‍රධාන සාධකයක් වන්නේ සතු හා කාල වේගවීමයි. මේ නිසා අධික වර්ෂා කාලයක හෝ වර්ෂාව නොමැති කාල පරිච්ඡේදයක ගමට පැමිණීමෙන් එහි යථා ස්වරූපය හඳුනා ගත නොහැක. ලෙඩ රෝග ඇතිවීම, වගා පාලුව, ග්‍රාමීය ආදායම් ආදී ලක්ෂණයන් අධික නිසං කාලයේදී දැකිය හැකි සේම එහි පරිසරය වන අස්වනු සරු වීම, ගොවීන්ගේ අතමිට සරු වීම හා හොඳ ජීවන තත්ත්වයක්, හොඳ වගා කන්නයකදී දැකිය හැකිය. මේ නිසා කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර සමෘද්ධිමත් කාල පරිච්ඡේද වලට පමණක් සීමා කිරීමෙන් අභිනතින් වලට ලක්විය හැක.

05. ආචාරශීලී බව හා සංග්‍රහශීලීත්වය මත ඇති විය හැකි අභිනති (Biases of Politeness and Protocol)

ග්‍රාමීය සංචාරකයින් බොහෝ විට ගැමියන්ගේ ආචාරශීලී බව හා සංග්‍රහශීලී බව මත අභිනත වී තොරතුරු ලබා ගැනීමෙන් නියම තොරතුරු ලබා ගැනීමට බාධාවක් විය හැකිය. එවැනි තොරතුරු වල නිරවද්‍යතාවය අඩු වීමෙන් අභිනතින් වලට ලක්විය හැක.

06. පිරිමි ගොවීන් පමණක් තෝරා ගැනීමෙන් ඇතිවිය හැකි අභිනති (Biases of Selecting Male farmers)

සංචාරක උගතුන්ගේ ග්‍රාමීය සංචාර ඉතාමත් කෙටි නිසා තම පහසුව තකා පිරිමි ගොවීන් පමණක් හමුවීමට පෙළඹිය හැක. මේ නිසා ගොවීන්ගේ නියැලී සිටින කාර්යවලින් ප්‍රශ්න හා දුෂ්කරතා මග හැරී යයි.

ක්‍රමවේදයක් වශයෙන් ගත් කල තොරතුරු රැස්කිරීමේදී මෙසේ විවිධ අභිනතින් වලට බර නොවුවහොත් කෙටිකාලීන දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමය පිරිමැසුම්දායක එකක් විය හැකි බව පෙන්වා දී ඇත (ලිපෙන්ස්කි 1969). කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාර මගින් ඉන්දියාවේ පන්ජාබ් ප්‍රදේශයේ කම්කරුවන් හමුවී හරිත විප්ලවයේ බලපෑම් සම්බන්ධව ඔහු රැස් කල තොරතුරු බොහෝ දුරට ඒ සම්බන්ධයෙන් කරන ලද සමීක්ෂණවල ප්‍රතිඵල වලට සමාන විය. ලිපෙන්ස්කිගේ පලපුරුද්ද හා ප්‍රවීණ බව මේ සඳහා බලපෑ ප්‍රධාන සාධකය විය. එහෙත් කෙටිකාලීන සංචාර වලින් ලබා ගන්නා තොරතුරු නිවැරදි බවෙන් අඩු වන්නේ ඉහත සාකච්ඡා කල අභිනතින්ට යටත් විය හැකි නිසයි. උදාහරණ වශයෙන් අස්වැන්න සරු වූ කාලයක අස්වැන්නෙන් පසු මහා මාර්ගයට ආසන්න ව්‍යාපෘතියකට සම්බන්ධ පිරිමි ගොවියෙක් හමු වී ඔහු හා සුභද්‍රව කථා කිරීමෙන් ලබා ගන්නා තොරතුරු වලට භාත්පසිත්ම වෙනස් ස්වරූපයක් නිසං කාලයක පිරිසර්වද ව්‍යාපෘති වලින් ඇත් වූ ප්‍රදේශයක ගොවියෙක් හමුවීමෙන් දැන ගත හැකිය. මේ නිසා නාගරික ප්‍රදේශයක ජීවත් වන ග්‍රාමීය පරිසරය ගැන එතරම් අවබෝධයක් නොමැති නාගරික උගත් පර්යේෂකයෙකුට කෙටිකාලීන සංචාරයක් මගින් නියම තොරතුරු ලබා ගතහැකි ද යන්න ප්‍රශ්නයකි. බොහෝ විට මෙවැනි කෙටි සංචාර නාගරික ජීවිතයෙන් හෙමිබත් වී සිටින අයට කිසියම් වෙනසක් ලබා ගැනීමට හේතුවක් විය හැකි අතර, මේ නිසා දත්ත එකතු කිරීමට වඩා පෞද්ගලික සුබවිභරණය සඳහා දක්වන සැලකිල්ල වැඩිවිය හැකිය. අනෙක් අතට මෙවැනි සංචාර නිසා

ගොවි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙනම : 1 සහ 2 කොටස :

තෙව් කලකට හෝ නාගරික පරිසරයෙන් ඇත් වීමට සිදු වීම ගැන අකමැති අය ද සිටිය හැක. මේ හේතුව නිසා තොරතුරු එක් රැස් කිරීම වඩාත් නිරවද්‍යතාවයකින් ඉටු කිරීමට අපහසු වේ. සාකච්ඡා කළ මෙම කරුණු වලට අමතරව කෙටිකාලීන සංචාර මගින් තොරතුරු ලබා ගැනීමේදී ඇතිවිය හැකි වෙනත් දෝෂ කිහිපයක් ද වේ.

- i. කෙනෙකුගේ අනුබල පිට, බියෙන් සැකයක් හෝ කිසියම් දෙයක් අපේක්ෂාවෙන් දෙනු ලබන සාවද්‍ය තොරතුරු ලබා ගැනීමෙන් ඇතිවිය හැකි දෝෂ.
- ii. වැඩියෙන් කථා කිරීමෙන් හා අඩුවෙන් ඇසීමෙන් සිදු විය හැකි දෝෂ.
- iii. මතුපිටින් පෙනෙන එහෙත් නියම සම්බන්ධයක් නොපෙන්වන තොරතුරු සම්බන්ධයෙන් වැරදි නිගමනවලට එළඹීමෙන් සිදු විය හැකි දෝෂ. උදා:- ග්‍රාමීය භයගැතිකම සම්බන්ධයෙන් එමඟ පිට ඊට සම්බන්ධ අධික පොලිය, අවිධිමත් ගනුදෙනු ක්‍රම, වෙළඳපොළ ගැටලු හා මිනිසුන්ගේ බැඳීම් ගැන තොරතුරු නොලැබී යා හැක.
- iv. අවස්ථානුකූලව කිසියම් අදහසක් ගෙන දුන්නන් අදාළ ප්‍රශ්නය සම්බන්ධයෙන් වැදගත් නොවන තොරතුරු ලබා ගැනීමෙන් ඇති වියහැකි දෝෂ.

1.2 ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ක්‍රමයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීමෙන් ඇති විය හැකි දෝෂ

සමාජ - ආර්ථික සමීක්ෂණ වලදී පරිපූරණ ක්‍රමයක් වශයෙන් ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ක්‍රමය භාවිතා කරනු ලැබුවත් එය ඉතා විශදම් සහිත හා කල් ගත වන්නාවූ ක්‍රමයක් බව ඊට අදාළ ක්‍රියාකාරීත්වයන් පරීක්ෂා කරන්නෙකුට පෙනී යයි. මීට හේතුව ප්‍රශ්නාවලිය සෑදීමට ප්‍රථම හා පසුව සිදු කළ යුතු කාර්යයන් රාශියක් තිබෙන නිසයි. ප්‍රශ්නාවලිය සෑදීමට පෙර කළ යුතු කාර්යයන් නම් පර්යේෂණ යෝජනාව සම්මත කර ගැනීම සම්බන්ධ ක්‍රියාවලියයි. පර්යේෂණයේ අරමුණ, පර්යේෂණ නිශ්චය, දත්ත ලබා ගන්නා ක්‍රම හා පර්යේෂණය කිරීමේ සාධාරණත්වය එමගින් පැහැදිලි කළ යුතුය. මෙහිදී උපකල්පන මාර්ගයන් අදාළ පර්යේෂණ මාතෘකාව විශ්ලේෂණය කරන්නේ නම් එහිදී සංඛ්‍යාත්මකව උපකල්පන ඔප්පු කිරීමට උපයෝගී කරගන්නා සංඛ්‍යාත ක්‍රම ද සඳහන් කළ යුතුය. පර්යේෂණය කිරීමට ගත වන කාලසටහන, සහභාගී කරගන්නා සංඛ්‍යාත ක්‍රම ද සඳහන් කළ යුතුය. පර්යේෂණය කිරීමට ගත වන කාලසටහන, සහභාගී වන පර්යේෂණ කණ්ඩායම් හා ඒ සඳහා වැය වන විශදම් ද පර්යේෂණ යෝජනාවලියෙන් ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ. උසස් අධ්‍යාපනය පිණිස මෙවැනි පර්යේෂණ යෝජනා වලියක් ඉදිරිපත් කළ විට විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයන්ට අනුකූලව පර්යේෂණ ගැටළු විමසා කිරීමට කොටසක් දුරට උත්සාහ ගෙන ඇත්ද සොයා බලා උපදේශකවරුන් සෑහීමකට පත්වන තෙක් පස් හය වතාවකට වඩා පර්යේෂණ යෝජනාවලිය සංශෝධනය කරනු ලැබේ. පර්යේෂණ ආයතනයක නම් පර්යේෂණ කණ්ඩායමක් හෝ පර්යේෂකයෙක් විසින් සකස් කරනු ලබන පර්යේෂණ යෝජනාවලිය අදාළ විෂයය ප්‍රශ්ණ කළ පර්යේෂණ කණ්ඩායම් වෙත ඉදිරිපත් කිරීමෙන් හෝ උගතුන් එක් රැස් කරන සම්මන්ත්‍රණයකදී මැනවින් සාකච්ඡා කොට අවශ්‍ය සංශෝධනය සිදු කරයි. මීට අමතරව අයවැය කාලසටහන තීරණය කිරීම සඳහා අදාළ ආයතනයේ පරිපාලන කමිටුවල අනුමැතිය ද ලබා ගත යුතුය. රාජ්‍ය හෝ ආධාර ලබාදෙන විදේශීය ආයතනයක අවශ්‍යතාවකට මෙම පර්යේෂණය කරන්නේ නම් එම ආයතන වල අවශ්‍යතාවයන්ට ප්‍රමුඛත්වය දීම අනිවාර්යයෙන්ම කළ යුත්තකි. මෙසේ පර්යේෂණ යෝජනාවලිය සකස්කොට අනුමැතිය ලබා ගැනීම සඳහා පමණක් මාස කීපයක් ගත විය හැකිය. හේතුව සමාජ - විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයන්ට අනුකූලවත්, පවත්නා වැය ශීර්ෂ අනුවත් පර්යේෂණය කිරීමට හැකියාවක් තිබේ ද යන්න විමසා බලන නිසයි. ඊට පසු ප්‍රශ්නාවලිය සෑදීම කරනු ලැබේ. මෙහිදී පර්යේෂණ යෝජනා වලිය හා ප්‍රශ්නාවලිය සෑදීමට ප්‍රථම මූලික ගවේෂණ කටයුතු සඳහා සමීක්ෂණය කරනු ලබන ප්‍රදේශයට යනු ලැබේ. එසේ යනු ලබන්නේ අධ්‍යයන ප්‍රදේශය හෝ නිශ්චය ගැන අවබෝධයක් ලබා ගැනීමටයි. අවශ්‍ය තොරතුරු අදාළ ප්‍රදේශවලට නොගොස් ලබා ගත හැකි නම් එවැනි වාර්තාවක් අවශ්‍ය නොවේ. එහෙත් ප්‍රශ්නාවලිය

ගොඵී කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙනම : 1 සහ 2 කලාප :

සකස් කිරීමට ප්‍රථම හෝ පර්යේෂණ ප්‍රදේශය තුළ වාර්තා කිරීම අත්‍යවශ්‍ය කරුණක් වශයෙන් සැලකේ.

පර්යේෂණය කරනු ලබන මාතෘකාවේ අරමුණු අනුව කොටස් වලට වෙන් කොට ප්‍රධාන දර්ශක අනුව ප්‍රශ්නාවලිය සකස් කරයි. මෙහිදී මාතෘකාවට අදාළ දෙස් විදෙස් වල බල කරන ලද පර්යේෂණ ග්‍රන්ථ හා පර්යේෂණ යෝජනාවලියන් හා විද්වත් පර්යේෂකයින්ගේ අදහස් හා පර්යේෂණ වාර්තා උපයෝගී කර ගනී. ප්‍රශ්නාවලිය සෑදීමේ ක්‍රියාවලිය අවසන් වන්නේ එය කේන්ද්‍රයට හා පර්යේෂණ අරමුණු වලට අනුව ගැලපේද යන්න ක්ෂේත්‍ර මට්ටමින් අත්හදා බැලීමෙනි. මේ සඳහා යෝජිත නියදි ප්‍රදේශයෙන් බාහිර ප්‍රදේශයක ගැමියන් හමු වී ප්‍රශ්නාවලිය සාකච්ඡා කොට අඩු පාඩු සකස් කරනු ලැබේ. ඉන්පසු ප්‍රශ්නාවලි මාර්ගයෙන් දත්ත එකතු කරන සමීක්ෂණ මඟින්වරුන්ගේ ඒ පිළිබඳ පුහුණුවක් දී සමීක්ෂණය සඳහා තෝරාගත් ප්‍රදේශවලට යවයි. සමීක්ෂණය කිරීමට ගත වන කාලය තීරණය කරන්නේ පර්යේෂණ මාතෘකාව හා නියැදිය අනුවයි. බොහෝ විට කන්න කීපයකට අදාළ වගා තොරතුරු හෝ ගොවීන්ගේ විශදම් ප්‍රතිලාභ වැනි කරුණු සොයන්නේ නම් මාස කීපයක්ම කේන්ද්‍රයේ සිට එම තොරතුරු ගැනීමට සිදුවේ. එසේ නැතහොත් දින කීපයකින් සමීක්ෂණය කොට අවසන් කළ හැක.

ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණයකින් දත්ත එක්රැස් කිරීමෙන් පසු එම දත්ත විශලේෂණය කිරීමට පරිගණක යන්ත්‍ර භාවිතා කරන්නේ නම් පරිගණක යන්ත්‍රයට කියවිය හැකි ආකාරයට කේතක මාර්ගයෙන් දත්ත පරිගණක යන්ත්‍ර කොලවල සටහන් කළ යුතුය. ඉන්පසු එම දත්ත පරිගණක යන්ත්‍රයට ඇතුලත් කිරීමෙන් පර්යේෂකයා අපේක්ෂා කරන පරිගණක ශිල්ප ක්‍රමයක් අනුව සංඛ්‍යාත්මක විශලේෂණයක් කළ හැක. මෙසේ පරිගණක යන්ත්‍ර සඳහා කේතක මාර්ගයෙන් දත්ත වගු ගත කිරීම හා සටහන් කිරීම සඳහා මාස කීපයක් ගත වෙයි. පරිගණක යන්ත්‍ර සූත්‍ර භාවිතා කිරීමෙන් ලබා ගත හැකි ප්‍රතිඵල බොහෝය. එහෙත් මිනිස් ශ්‍රමයෙන් දත්ත විශලේෂණය කොට සංඛ්‍යා ලේඛන සකස් කිරීම කරන්නේ නම් ඒ සඳහා විශදම් අඩු වුවත් කල් ගත වේ. එසේම නිවැරදි භාවය පිළිබඳ ගැටලු ඇතිවිය හැක. මෙසේ කුමන ආකාරයකින් දත්ත විශලේෂණය කරනු ලැබුවත් විශලේෂණය කරන ලද දත්ත විමර්ශනය කොට ලිවීම ඊට පසු ආරම්භ කරයි. මෙහිදී දත්ත වල පවත්නා අඩු පාඩු, දත්ත නොගැලපීම් හා අසම්පූර්ණ බව මත එම දත්ත භාවිතා කිරීමට හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීමට සිදු විය හැකිය. මේ නිසා බොහෝ විට නැවත කේන්ද්‍රයට ගොස් ගැමියන් හමු වී සමහර කරුණු නිරාකරණය කර ගැනීමට ද සිදු වේ. මෙසේ ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණයේ සිට මාස කීපයක් ගත කොට ලියනු ලබන පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය පර්යේෂණ යෝජනාවලිය අනුමත කර ගැනීමේදී මෙන් අදාළ විෂයය සමීක්ෂක උගතුන්ගේ අදහස් හා පර්යේෂණ කණ්ඩායම් අතර සාකච්ඡා වලින් පසු පර්යේෂණ පරිපාලන කමිටුවල අනුමැතියට ද යටත්ව අවසානයේදී ප්‍රකාශයට පත් වෙයි.

මෙසේ පර්යේෂණ යෝජනාවලිය ඉදිරිපත් කිරීමේ සිට පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය ලියා ප්‍රකාශ කිරීම දක්වා ගත වන කාලය හා විශදම තීරණය වන්නේ පර්යේෂණ නියැදිය හා පර්යේෂණයේ විෂය සීමාවන් අනුවයි. බොහෝ විට මේ සඳහා අවුරුද්දක් හෝ ඊට ආසන්න කාලයක් ගත වේ. පර්යේෂණ යෝජනා වලියේ දක්වන කාලසටහන බොහෝ විට වෙනස් කිරීමට සිදුවේ. සමාජ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයකදී අනුගමනය කළ යුතු පර්යේෂණ ක්‍රම අනුගමනය කිරීම, පර්යේෂණ පරිපාලන කණ්ඩායම් වල මැදිහත්වීම හා දත්ත විශලේෂණ හා පරිගණක කටයුතු, මුද්‍රණ කටයුතු වල පමා වීම් නිසා සමාජ ආර්ථික සමීක්ෂණ වාර්තාවක් පිටවීමට කල් ගතවේ. එසේම පර්යේෂණ යෝජනාවලියේ සිට පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය ලිවීම දක්වා පවත්නා විවිධ ක්‍රියාවලි සඳහා සැලකිය යුතු මුදලක් වැයවේ. මාස කීපයක් තිස්සේ ක්ෂේත්‍රයේ කරන ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණයේදී සමීක්ෂක නිලධාරීන්ට වේතන සඳහාත්, ප්‍රවාහන පහසුකම් සඳහාත්, ලිපි ලේඛණ සඳහාත් මෙම මුදල් වැය වේ. මීට අමතරව පර්යේෂණ කණ්ඩායමට වැටුප්, යැපීම් හා අමතර දීමනා සඳහා ද සැලකිය යුතු මුදලක් වැය වේ. මේ ආකාරයට

දිගුකාලීන ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමයේ පවත්නා වැය ශීර්ෂ දැකිය හැකි අතර පර්යේෂණයේ නියදිය අනුව මුළු වියදම වෙනස් විය හැකිය.

මෙලෙස ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමයෙන් ලබා ගන්නා තොරතුරු, විමර්ශනය කොට ප්‍රකාශයට පත් කිරීම කල්ගත වන නිසා ලබා ගන්නා තොරතුරු වල කාලීන වැදගත්කම හීන වී යා හැක. එසේම විමර්ශනය කරනු ලබන ප්‍රශ්නයේ තීව්‍රතාවය අඩු විය හැක. නැතහොත් වෙනස් විය හැක. එසේත් නැතහොත් නව ප්‍රවණතාවයක් ඇති විය හැක. මේ නිසා දිගු කාලීන දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවල පවත්නා නිවැරදි භාවය ද අඩු වේ. මෙවැනි සමීක්ෂණ අධ්‍යාපනික වශයෙන් ඉතාමත් උසස් ගතයේ ඒවා විය හැකිය. නමුත් ප්‍රායෝගික වශයෙන් ප්‍රයෝජනවත් වන්නේ ඉතා සුළු වශයෙනි. ඊට හේතුව එම දත්ත ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට කල් ගත වන නිසාය. මෙවැනි ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ඉතාමත් සීන් ඇදගන්නා සුළු වුවත් සැලසුම්කරුවන්ට වන ප්‍රයෝජන සුළු විය හැක. විෂය දැනුම පමණක් ඇති උගත් පර්යේෂකයන් සාදන ප්‍රශ්නාවලි තුලින් නිසි පරිදි ග්‍රාමීය ප්‍රශ්නවල ස්වරූපය පෙන්වුම් කල නොහැක. එසේම ඒවා සම්පූර්ණයෙන්ම ගැමියන්ගේ ප්‍රශ්න වලට අදාළ විය නොහැක. නිසි තොරතුරු ලබා ගත්තත් ඒවා නිසි ලෙස විමර්ශනය නොකරනු ඇත. විමර්ශනය කලත් සමහර විට ලියන්නන් නැත. මෙලෙස සමීක්ෂණයකින් ලබා ගන්නා තොරතුරු සත්‍ය වශයෙන්ම රටට වැඩිදායී ආකාරයට ප්‍රයෝජනයට ගත්තේ ද යන්න සැක සහිත නිසා ප්‍රශ්නාවලි සමීක්ෂණ ක්‍රමය අපිරිමැසුම් ක්‍රමයක ලක්ෂණ පෙන්වුම් කරයි.

2.0 විකල්ප ක්‍රමවේදයක අවශ්‍යතාවය

අඩු නිරවද්‍යතාවයකින් යුත් කෙටිකාලීන ග්‍රාමීය සංචාරක ක්‍රමය හා විශදම් සහිත කල් ගත වන ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමය වෙනුවට භාවිතා කල හැකි විකල්ප ක්‍රමයක අවශ්‍යතාවය වඩාත් වැදගත් වන්නට වූයේ ආර්ථික සංවර්ධනය පිළිබඳ පරමාර්ථ හා අපේක්ෂාවන් ඉතා පුළුල් වීමත් සමගිනි. මේ අනුව සංවර්ධනය හා විකාශනය යන්න හුදෙක් ප්‍රගතිය පෙන්වුම් කිරීමකට වඩා පවත්නා සාධකයන්ට අනුව සිදු විය යුතු වෙනසක් වශයෙන් අදහස් කෙරුණු අතර එය වෙනස්වීම් අනුව සකස් විය යුතු සමතුලිත ක්‍රියාදාමයක් වශයෙන් සලකනු ලැබීය. එසේම සිදුවිය හැකි තත්ත්වයන් හා සත්‍ය වශයෙන්ම සිදු වෙන තත්ත්වයන් අතරත් අපේක්ෂිත ප්‍රතිඵල හා සත්‍ය ප්‍රතිඵල අතරත් වෙනස හුවා දක්වන නිවැරදි තොරතුරු ලබා ගැනීමේ මූලයන්හි වැදගත් කමත්, විවිධ කණ්ඩායම් අනුව ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් වෙනස් වන බවත් සැලකිල්ලට භාජනය කරන ලදී. මෙම කරුණු පදනම් කර ගෙන එතරම් දැඩි තොවු එහෙත් පහසු කඩිනම් ග්‍රාමීය සංවර්ධන දත්ත ක්‍රමයක් ලබා ගැනීමේ අවශ්‍යතාවය වැදගත් වූ නිසා 1970 දශකයේ සිට මේ සඳහා විවිධ අත්හදා බැලීම් සිදු කෙරෙමින් පවතී.

ලොව පුරා පවත්නා ග්‍රාමීය සමාජ වල තත්ත්වය ඉතා වේගයෙන් වෙනස් වෙමින් පවත්නා නිසා ශීඝ්‍රයෙන් සිදු වන එම වෙනස පෙන්වුම් කරන කඩිනම් තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් තිබීම අවශ්‍යය. එහෙත් කල් ගතවීම, අධික විශදම් සහිත බව හා අඩු නිරවද්‍යතාවය වැනි කරුණු නිසා පවත්නා තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් භාවිතා කිරීමේදී විවිධ ගැටළු ඇති වී ඇත. මේ නිසා මේ යටතේ සැලකිල්ලට භාජනය කරන කරුණු කිහිපයකි.

1. දිගුකාලීන ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමයේදී මෙන් කල් ගත වන දැඩි නියැදි භාවිතා නොකොට කෙටි කාලයකින් තොරතුරු ලබා ගැනීම.
2. කෙටි කාලීන ග්‍රාමීය සංචාර ක්‍රමයේදී මෙන් විවිධ අභිනතීන් වලින් ඇත්වීම.
3. අඩුවෙන් කථා කොට වැඩියෙන් ඇහුම්කන් දී ග්‍රාමීය ජනතාවගේ ප්‍රශ්න අධ්‍යයනය කිරීම.
4. විවිධ ක්‍රමෝපායයන් භාවිතා කරමින් එකම ප්‍රශ්නය කිහිප ආකාරයකට විමසීම තුලින් දත්ත වල සාවද්‍ය බව අඩුකිරීම.
5. අඩු විශදම් සහිත බව.

6. හුදෙක් ගැමි පනතාවගේ තොරතුරු එක් රැස් කිරීමකට වඩා ගැමියන් ලවා තොරතුරු උත්පාදනය (Generating information) කරවීමට පෙළඹවීම.
7. වඩාත් නිවැරදි තොරතුරු ලබාගැනීම

මෙලෙස වඩාත් කාර්යක්ෂම විකල්ප ක්‍රමවේදයක අවශ්‍යතාවය මතු වූ අතර ඒ අනුව විකල්ප ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය (Rapid Rural Appraisal) 1980 දශකයේදී භාවිතයට ගැනුණු අතර එම ක්‍රමවේදයේම විකෘතයක් ලෙස සහභාගිත්ව ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය 1980 දශකයේ සිට සමාජ ආර්ථික විද්‍යාඥයන් හා ග්‍රාමීය සැලසුම් කරුවන් විසින් භාවිතා කරනු ලබයි. මෙවැනි විකල්ප ක්‍රමවේද භාවිතා කිරීමෙන් පර්යේෂකයා/සැලසුම්කරුවා හා ගොවීයා/ප්‍රතිලාභියා අතර මුහුණට මුහුණ ලා කරන සංවාදයක් ඇති කිරීමට හැකිවන අතර එමඟින් නිවැරදි දත්ත ලබාගැනීමට ද හැකි වේ.

3.0 විකල්ප ක්‍රමවේදයන්

මෙහිදී ප්‍රධාන විකල්ප ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් පහත සඳහන් ක්‍රමවේදයන් දෙක පිළිබඳව අවධානය යොමු කරනු ලැබේ.

01. කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය (Rapid Rural Appraisal)
02. සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයීම් ක්‍රමය (Participatory Rural Appraisal)

3.1 කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය (RRA)

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය තවමත් විකාශනය වෙමින් පවතින අතර එය තවදුරටත් දියුණු කළ හැකි බව පර්යේෂකයන් හා සමාජ විද්‍යාඥයින් විසින් පිළිගෙන ඇත. Somluckrat, Grandstaff, Terry B. Grandstaff and Lovelace:(1987). යන අයගේ ඉදිරිපත් කිරීම අනුව කණ්ඩායම් සංයුතිය (Team composition), නිරීක්ෂණය කිරීමේ ඒකක (units of observation) හා පර්යේෂණ විධි (research methods) කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමයේ ප්‍රධාන මූලධර්ම වශයෙන් සලකයි. එකම දෙය නැවත නැවත අධ්‍යයනය කිරීම, ඉතා ගැඹුරු ලෙස අධ්‍යයනය කිරීම, ප්‍රවේශ අධ්‍යයනය, ස්වදේශීය දැනුම උපයෝගී කර ගැනීම, අත්තර විෂය බද්ධ දැනුම භාවිතා කිරීම හා පහසුවෙන් වෙනස් කළ හැකි බව, කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමයේ ප්‍රධාන ලක්ෂණ වශයෙන් පෙන්වුම් කළ හැක. මෙසේ කඩිනම් ක්‍රමවේදයන් යටතේ ප්‍රධාන වශයෙන් භාවිතා කරන ක්‍රමෝපායයන් කිහිපයක් හඳුනා ගත හැකිය.

01. දැනට පවත්නා තොරතුරු භාවිතා කිරීම

අධ්‍යයනය කරනු ලබන ප්‍රශ්නයට අදාළව ලියැවී ඇති සියළුම පර්යේෂණ කෘති, ලේඛන, වාර්තා, රජයේ ප්‍රකාශන හා පාඨා රූප ආදිය භාවිතා කිරීම. මේ සඳහා මහ බැංකු වාර්තා, කාළගුණ වාර්තා හා ජන හා සංඛ්‍යාන තොරතුරු භාවිතා කළ හැකිය. එහෙත් මෙම සෑම වාර්තාවකම පදනම් වී ඇත්තේ දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් හෝ කලාපීය මට්ටමකි. පවත්නා තත්ත්වය හා පැවති තත්ත්වය පිරික්සීමේදී ද්විතීයික දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් වශයෙන් මෙම ක්‍රමය භාවිතා කිරීමෙන් අඩු විශදමකින් හා කෙටි කලකින් අදාළ තොරතුරු ලබා ගත හැකිය. මෙම තොරතුරු වලින් හෙළි කරන්නේ රටක හෝ ප්‍රදේශයක පොදු තත්ත්වය නිසා එමඟින් ප්‍රස්තුත මාතෘකාව වෙන් කොට හඳුනා ගැනීමේදී දුෂ්කරතා පැන නැගිය හැකි ප්‍රශ්නයකි. මේ නිසා සාර්ව තත්ත්වයන් මත ක්ෂුද්‍ර විශලේෂණයකට එළඹීමේදී එළඹෙන නිගමන නිවැරදි බවෙන් ඇත් විය හැකිය. මෙහිදී අදාළ ප්‍රශ්නයේ භීෂ්‍යතාවය අනෙකුත් ප්‍රශ්න වලින් වෙනස් වන ආකාරය දැන ගැනීමේදී, මෙම ක්‍රමය පහසු මාර්ගයක් වනු ඇත.

02. ග්‍රාමීය ජනතාව සතු තාක්ෂණික දැනුම අධ්‍යයනය කිරීම

දීර්ඝ කාලයක් වාසය කිරීම තුලින් තම පරිසරයේ වෙනස්වීම් ගැන ග්‍රාමීය ජනතාව ලබා ඇති දැනුම හා අත්දැකීම් අධ්‍යයනය කිරීමෙන් කරුණු රැසක් දැන ගත හැකිය. උදාහරණ වශයෙන් තම වගාවට වැළඳෙන රෝග, ඒවා වැළඳීමට හේතුව, පසෙහි පවත්නා අඩුලුහුඬුණා ගැන මනා දැනුමක් ඇති ගැමියන් සිටියි. කාලාන්තරයක් තිස්සේ වගා කටයුතු වල නියැලී සිටීම නිසා ගොවීන් සිය අත්දැකීමෙන් ලබා ගන්නා දැනුම පිටතින් පැමිණෙන අයෙකුට අවබෝධ කර ගැනීමට කාලයක් ගත වනු ඇත. මේ නිසා ග්‍රාමීය ජන කොටස් වල අත්දැකීම් හා දැනුම අධ්‍යයනය කිරීම තුලින් පර්යේෂණාතාර වලදී කරනු ලබන අත්හදා බැලීම් කේෂ්ත්‍රයට වඩාත් ගැලපෙන පරිදි සකස් කර ගත හැක. ගොවියන් සමග කරනු ලබන නිරීක්ෂණ මගින් මෙවැනි තොරතුරු පහසුවෙන් ලබා ගත හැකිය. එහෙත් සහභාගිත්ව නිරීක්ෂණය සම්බන්ධව වැඩි අවධානයක් මෙතෙක් යොමු කර ඇත්තේ සමාජ විද්‍යාඥයන් පමණි.

03. ප්‍රධාන දර්ශකයන් භාවිතා කිරීම

රටක සංවර්ධනය, උගත්කම, සෞඛ්‍ය සම්පන්න බව මැනීම සඳහා දේශීය වශයෙන් මෙන්ම ජාත්‍යන්තර වශයෙන්ද භාවිතා කරනු ලබන දර්ශක උපයෝගී කරගැනීමෙන් ග්‍රාමීය ජනතාවගේ ජීවන තත්ත්වය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය. උදාහරණ වශයෙන් ඒක පුද්ගල ආදායම රටක ජීවන තත්ත්වය පෙන්වුම් කරන දර්ශකයකි. එසේම උපදින විට පවත්නා බර ළමයාගේ සෞඛ්‍ය තත්ත්වය මැනීමට ඇති දර්ශකයකි. මෙවන් දර්ශක මගින් හෙළි කරන්නේ සමස්ත ආර්ථිකයේ ස්වරූපය වුවත් අදාළ මාතෘකාව සාරව ආර්ථික තත්ත්වය සැසඳීම හා ප්‍රායෝගික තත්ත්වයට සරල කර ගැනීමේදී මෙය ඉතා යෝග්‍ය ක්‍රමයක් වනු ඇත.

04. විවිධ විෂය දැනුම ඇති පිරිස් කණ්ඩායමක් වශයෙන් කටයුතු කිරීම

ග්‍රාමීය සංවර්ධනයට අදාළ විවිධ විෂයයන් ප්‍රගුණ කල බුද්ධිමතුන් එක් වී කණ්ඩායමක් වශයෙන් කටයුතු කිරීමෙන් ග්‍රාමීය පරිසරයේ ආර්ථික, සාමාජික හා කෘෂිකාර්මික රටාවන් ගැන වඩාත් නිවැරදි අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය. HildeBrand (1981) ගේ කේෂේත්‍ර අත්දැකීම් අනුව ජීව විද්‍යාව, කෘෂිකර්මය, ආර්ථික විද්‍යාව හා සමාජ විද්‍යාව වැනි විෂයයන් ප්‍රගුණ කල කණ්ඩායම් එක්ම කටයුතු කිරීමෙන් ඉතා පුළුල් දැනුමක් කෙටි කලකින් ලබා ගත හැකි බව පෙන්වයි. ගෞතමාලාවී ගොවිපල අධ්‍යයනයක් සම්බන්ධව මෙම ක්‍රමය සාර්ථකව ඔහු උපයෝගී කර ගනු ලැබූ අතර එහිදී කෘෂි විද්‍යාඥයෙක් සමග සමාජ විද්‍යාඥයෙක් එක්ව යෙදවීමෙන් ග්‍රාමීය කෘෂිකාර්මික ගැටලු සම්බන්ධව පැහැදිලි අවබෝධයක් ලබා ගනු ලැබීය. මෙම ක්‍රමයේ යෝග්‍ය බව වඩාත් නිර්දේශ කරනු ලබන්නේ ගොවිපල අධ්‍යයන සම්බන්ධයෙනි. මෙලෙස විවිධ විෂය දැනුම ඇති පිරිස් කණ්ඩායමක් වශයෙන් එක කරුණක් විශ්ලේෂණය කිරීමට උත්සාහ කිරීමේදී ප්‍රායෝගික ගැටලු පැන නැගිය හැකි වුවත් සාමූහික ප්‍රයත්නයක් තුලින් ලබා ගන්නා ප්‍රතිඵල වඩාත් පුළුල් විය හැකිය.

05. ප්‍රාදේශීය උගත් පිරිසගේ සේවය ලබා ගැනීම

ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල ජීවත් වන රජයේ නිලධාරීන්, ගුරුවරුන්, වෙළඳුන්, ගොවීන් හා අනෙකුත් ශිල්පීන්ගේ දැනුම හා අවබෝධය නිසි පරිදි උපයෝගී කර ගැනීම මෙහිදී අපේක්ෂා කෙරේ. බොහෝ විට ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල වාසය කරන රාජ්‍ය නිලධාරීන් සිය රාජකාරී වලට අමතරව ගෘහ කෘෂිකාර්මික කටයුතු වල නිරත වන නිසා ඒ සම්බන්ධව ඔවුන්ගේ දැනුම උසස් මට්ටමක පැවතිය හැක. එසේම විශ්ව විද්‍යාල ශිෂ්‍යයන් විසින් සවිකීය පදිංචි ප්‍රදේශ ආශ්‍රයෙන් කරනු ලබන ගවේශන හා අධ්‍යයන වාර්තා ද ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල තත්ත්වය දැන ගැනීමට හොඳ නිර්නායකයක් වේ.

06. සෘජු නිරීක්ෂණ

ග්‍රාමීය විශ්වාස හා ඇගයීම් සම්බන්ධව කරනු ලබන සෘජු නිරීක්ෂණ මගින් ග්‍රාමීය ජනතාවගෙන් අසා දැන ගනු ලබන විස්තර වලට වඩා නිවැරදි තොරතුරු ලබා ගත හැකිය. උදා: ගොඵීන් සතු ගවයන්, කුකුළන් වැනි සතුන්ගේ ප්‍රමාණය ගැන අසනවාට බොහෝ ගොඵීන් අකමැති නිසා මෙවැනි තොරතුරු ලබා ගත යුත්තේ අදාළ තොරතුරු සම්බන්ධ කරන සෘජු නිරීක්ෂණයකින් පමණි. ගොඵීන්ගේ ආදායම් සම්බන්ධ තොරතුරු ලබා ගැනීමේදී ද මෙම අපහසුතාවයම මතු විය හැකි නිසා එවිට ද සෘජු නිරීක්ෂණ මාර්ගයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීම පහසුවේ. එහෙත් යම් දෙයක් සම්බන්ධයෙන් ඉතා කෙටි කලකින් එළඹෙන නිගමන අගතිගාමී විය හැක.

07. ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෝ

ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල තාවකාලිකව ජීවත් වෙමින් පර්යේෂණ කටයුතුවල නියැලී සිටින උගතුන්ගේ සහයෝගය ලබා ගැනීම මෙහිදී අපේක්ෂා කරනු ලැබුවත් ප්‍රස්තුත මාතෘකාව සම්බන්ධව අධ්‍යයනය කොට තොරතුරු රැස් කරන වෙනත් අයගේ තොරතුරු ලබාගැනීමට බොහෝ විට මෙහිදී සිදු වේ. තවද, ප්‍රධාන වශයෙන් සැලකිල්ලට ගනු ලබන්නේ මානව විද්‍යාඥයින්ගේ සේවය ලබා ගැනීමයි. එහෙත් මොවුන්ගේ අදහස් සිය විෂය ක්ෂේත්‍රය මත ඉදිරිපත් විය හැකි නිසා ඒ සම්බන්ධව සැලකිලිමත් වීම වැදගත්ය. මෙවැනි උගත් පිරිස් සෑම ග්‍රාමීය ප්‍රදේශයකදීම සොයා ගැනීමට අපහසුවීම මෙම ක්‍රමය භාවිතා කිරීමට ඇති ප්‍රධාන බාධාව වී ඇත.

08. කණ්ඩායම් සාකච්ඡා

ගොඵී කණ්ඩායම් හා ගැමි සංවිධාන සම්බන්ධව අධ්‍යයනය කිරීමේදී කණ්ඩායම් සාකච්ඡා මගින් තොරතුරු ලබා ගැනීම සාර්ථක ක්‍රමෝපායකි. මෙයින් ප්‍රදේශයට හෝ ගමට මූලික වශයෙන් තිබෙන අවසන්තා මෙන්ම පවත්නා දුර්වලතා ගැන හොඳ අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය. එසේම ඉඩම් අයිතිය වැනි තොරතුරු ගොඵීන්ගෙන් අසන විට එක් වරටම නිවැරදි තොරතුරු දැන ගත නොහැකි වුවත් කණ්ඩායම් ඉදිරියේදී නිවැරදි තොරතුරු ලබා ගැනීමට හැකිතාවක් ලැබේ (Ladejinski, 1969). මේ නිසා කණ්ඩායම් සාකච්ඡා ක්‍රමය නිවැරදි තොරතුරු ලබා ගැනීමට යෝග්‍ය උපක්‍රමයක් වේ. එහෙත් විවිධ සාමාජික හා දේශපාලනික කරුණු මත ගැමියන් බෙදී සිටින නිසා පොදු අදහසක් මත ග්‍රාමීය කණ්ඩායම් මුන ගැසීමේදී ගැටලු ඇති විය හැක. සමාන සුදුසුකම් සහිත කණ්ඩායම් (homogeneous groups) මුන ගැසීමෙන් මෙවැනි ගැටලු අවම කර ගැනීමේ හැකියාව පවතී.

09 කලින් සකස් කළ ලේඛණයක් අනුව පවතින තත්ත්වය සලකුණු කිරීම

මෙහිදී විශේෂයෙන්ම සකස් කළ ප්‍රශ්නාවලියක් භාවිතා නොකරයි. ඒ වෙනුවට කලින් සකස් කළ ලේඛණයක් දී එම ලේඛණයට අනුව පරීක්ෂා කිරීමක් කරයි. මෙම ක්‍රමය ප්‍රශ්නාවලී සම්බන්ධයකින් වෙනස් වන්නේ මනාව සැකසූ ප්‍රශ්නාවලියක් නොමැතිකමින් පමණි. ඒ වෙනුවට තොරතුරු පිළිබඳ ලේඛණයක් පවතී. භාණ්ඩ පිළිබඳ සම්බන්ධතා හෝ ග්‍රාමීය සේවාවන් පිළිබඳ විස්තර මේ ආකාරයෙන් ලබා ගැනීම අපහසුය.

කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය භාවිතා කිරීමෙන් මෙතෙක් ලද අත්දැකීම් අනුව කඩිනම් ක්‍රමයේ කාර්යයන් ප්‍රධාන කොටස් තුනක් යටතේ සලකා බැලිය හැකිය (Somluckrat, Grandstaff, terry B. Grandstaff and Lovelace. 1987).

ගොඹි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙනම : 1 සහ 2 කලප :

- i. කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය ආරම්භයේදී කළ යුතු මූලික සුදානම්වීම ඇතුළත් කාර්යයන් - පර්යේෂණ මාතෘකාවට ගැලපෙන ලෙස විවිධ විෂය දැනුම්මැති පුද්ගලයන් තෝරා, මාතෘකාවට අදාළව පළ කරන ලද ලිපි ලේඛණ ආදිය සොයා ගැනීම හා කණ්ඩායම් සාකච්ඡා මෙහිදී වැදගත් වේ.
- ii. ක්ෂේත්‍ර වාර්තා වලදී කළ යුතු කාර්යයන් නිරීක්ෂණය කිරීම, කණ්ඩායම් හමුවීම, සම්මුඛ සාකච්ඡා හා ක්ෂේත්‍ර වාර්තා තැබීම ආදිය එහිදී සලකා බලනු ලැබේ.
- iii. කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය අවසන් කිරීමේදී කළ යුතු කාර්යයන්, දත්ත විශ්ලේෂණය කිරීම, අපැහැදිලි කරුණු සාකච්ඡා කිරීම හා ලිපිමේදී පැන නැගෙන කරුණු ගැන සාකච්ඡා කිරීම මේ යටතේ සලකා බලයි.

කඩිනම් ක්‍රමය යටතේ තොරතුරු ලබා ගැනීමට සුදානම් වීමේදී පිළිපැදිය යුතු සිද්ධාන්ත කිහිපයක් Robert Burgess (1982) විසින් පෙන්වා ඇත.

- 01. පර්යේෂණ ප්‍රශ්නය කුමක්ද? එය ප්‍රශ්නයක් ද? පර්යේෂණ කිරීමට තරම් වැදගත් ද? එය විසඳීමෙන් ඇති වන ප්‍රයෝජන මොනවාද? ඇති විය හැකි ප්‍රශ්න මොනවා ද? එම ප්‍රශ්න වෙනත් ප්‍රශ්න හා සම්බන්ධ ද? නැතහොත් හුදකලාව පවතී ද? ආදිය ගැන සිතා බැලීම.
- 02. අදාළ ප්‍රශ්නය අනු කොටස් වලට කඩා ඒ ඒ කොටස් ගැන වෙන වෙනම හිතා බලා ඒවා නැවත ඒක රාශි කර එක ප්‍රශ්නයක් සේ බැලීම.
- 03. ප්‍රශ්නයේ ප්‍රධාන අන්තර්ගත කොටස් හා අතුරු අන්තර්ගත කොටස් වශයෙන් පළමුව බෙදා ඊට පසු ප්‍රධාන කොටස් වලින් ගත් ඉතාම වැදගත් කොටස් එකක් හෝ දෙක තුනක් තෝරා ගෙන ඒ කොටස් ගැන ගැඹුරට සිතා බැලීම. මේ අනුව ප්‍රශ්නයේ පුළුල් ලක්ෂණ වලින් ප්‍රශ්නය ඇති වීමට තුඩු දුන් විශේෂණ අංග පර්යේෂකයාට නොපෙනී යෑම වැළැක්වේ.
- 04. මෙම ප්‍රශ්නය පැවතීම නිසා ඇති වන ප්‍රතිඵලයන් මොනවා ද යන්න ගැන පුරව දැනීමක් පර්යේෂකයා ලබා ගත යුතු වේ. මෙම ප්‍රතිඵලයන් සංවිනිතමක වශයෙන් හෝ වතු හා රූප සටහන් ඇසුරින් පෙන්වීමට උත්සාහ කිරීමෙන් ප්‍රශ්නය පිළිබඳව ක්ෂේත්‍රයේ කරුණු රැස් කිරීමේදී පිළිපැදිය යුතු සුදුසු කඩිනම් ක්‍රමවේදය කුමක්ද? ලබා ගන්නා තොරතුරු කොතරම් දුරට සංවිනිතමක ලෙස ගත හැකි ද යන්න පිළිබඳව කිසියම් නිගමනයකට එළඹිය හැක.

ග්‍රාම සංවර්ධනය, කෘෂිකර්මය, වන විද්‍යාව, ධීවර කටයුතු, ජල පාලනය හා පෝෂණය වැනි විෂය ක්ෂේත්‍ර වලට අවශ්‍ය තොරතුරු ඉක්මණින් ලබා ගැනීමේදී කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය ඉතා පුළුල් වශයෙන් යොදා ගත හැකි බව Gibbs (1987) පෙන්වුම් කරයි. තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් වශයෙන් මෙම ක්‍රමයේ වැදගත්කම කරුණු 06 ක් යටතේ විස්තර කළ හැකිය (Gibbs, 1987).

- i. ග්‍රාමීය ස්වරූපය හා එහි ප්‍රශ්න ගැඹුරු ලෙස අධ්‍යයනය කිරීම.
- ii. සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සකස් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, මෙහෙයුම්කරණය හා ඇගයීම.
- iii. තාක්ෂණ හුවමාරුව, සංවර්ධනය කිරීම හා ව්‍යාප්ති කටයුතු කිරීම.
- iv. ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීමට හා තීරණ ගැනීමට උදව් කිරීම.
- v. හදිසි අවස්ථා හා විපත් වලදී කටයුතු කිරීම.
- vi. අනෙකුත් පර්යේෂණ ක්‍රම දියුණු කිරීම, අනුපූර්වකයන් හෝ සහායකයන් ලෙස යොදාගැනීම.

3.1.1. කඩිනම් ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමයේ යෝග්‍ය බව හා මතුපිය හැකි ගැටලු

අඩු වියදම් සහිත බව හා කල් ගත නොවීම හා නිවැරදි බව යෝග්‍යතාවය මැනීමේ ප්‍රධාන සාධක වශයෙන් සලකන්නේ නම් මෙවැනි ක්‍රමවේදයක් රටකට ඉතා උචිත විය හැක. එහෙත් ඉහත සාකච්ඡා කරන ලද සෑම ක්‍රමවේදයක්ම ශ්‍රී ලංකාවේ පවත්නා ආර්ථික, සාමාජික හා සංස්කෘතික පසුබලය යටතේ ප්‍රායෝගික වශයෙන් භාවිතා කළ හැකි ද යන්න ප්‍රශ්නයකි. මෙහිදී ශ්‍රී ලංකාවේ කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රම වල ප්‍රායෝගික වටිනාකම සම්බන්ධව ප්‍රයෝග සිද්ධි සාක්ෂි (empirical evidence) මද නිසා මෙහි යෝග්‍ය අයෝග්‍ය බව තීරණය කිරීම තරමක් අසීරු කටයුත්තකි. එනමුදු සමහර කඩිනම් ක්‍රමවේදයන් දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ පර්යේෂකයන් විසින් භාවිතා කරනු ලැබුවත් බොහෝ විට ඒවා යොදා ගනු ලබන්නේ කඩිනමින් ග්‍රාමීය දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයන්ට වඩා ද්විතීයික දත්ත ලබා ගැනීමේ අනුපූර්වක ක්‍රමයක් ලෙසිනි. උදාහරණයක් වශයෙන් ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමය යටතේ දත්ත ලබා ගන්නා අතරම එම දත්ත වල වෙනස්වීම් පරීක්ෂා කිරීම සඳහා පවත්නා තොරතුරු භාවිතා කිරීම, කණ්ඩායම් සාකච්ඡා, සෘජු නිරීක්ෂණ හා ගුවන් නිරීක්ෂණ දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රම ද්විතීයික මාධ්‍යයන් වශයෙන් ද භාවිතා කරයි.

එහෙත් මෙම ක්‍රමවේදයන් භාවිතා කිරීම සම්බන්ධව මෙතෙක් දක්වා ඇත්තේ අඩු උනන්දුවක් බව සමාජ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ වලදී ශ්‍රී ලංකාවේ පර්යේෂකයන් විසින් භාවිතා කරන ලද ක්‍රමවේදයන් අධ්‍යයනය කරන්නෙකුට පෙනී යයි. මෙයට ප්‍රධාන හේතුව වන්නේ සාම්ප්‍රදායික ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමය මෙන් විධිමත්ව නව ක්‍රමවේදයන් මාර්ගයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීමට නොහැකි යැයි සිතීමයි. එසේම කඩිනම් ක්‍රමයේදී ක්‍රමවේදයන් කිහිපක් භාවිතා කළ යුතු නිසා මෙම සෑම ක්‍රමයක්ම භාවිතා කිරීමට ඔවුන් මැලිකමක් දක්වයි. එසේ වුවත් පැහැදිලිව පෙනෙන දෙයක් නම් සාකච්ඡා කරන ලද කඩිනම් දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් ක්‍රමානුකූලව භාවිතා කිරීමට පෙළඹෙන්නේ නම් ග්‍රාමීය තාක්ෂණික ඥානය උපයෝගී කර ගැනීම, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් භාවිතා කිරීම, සෘජු නිරීක්ෂණ හා කණ්ඩායම් සාකච්ඡා මාර්ගයෙන් තොරතුරු ලබා ගැනීම ඉතා පහසු වනු ඇති බවයි.

ව්‍යාපෘති හඳුනා ගැනීම හා සකස් කිරීම් සඳහා දත්ත ලබා ගන්නා ක්‍රමවේදයක් වශයෙන් මෙම ක්‍රමය සාර්ථකව උපයෝගී කර ගත හැකි වුවත් ව්‍යාපෘති ඇගයීමකදී එතරම් කාර්යක්ෂම අන්දමින් භාවිතා කිරීමට අපහසු වී ඇත්තේ පශ්චාත් ඇගයීමකට අවශ්‍ය සෑම තොරතුරක්ම මෙම ක්‍රමයෙන් ලබා ගැනීමට අපහසු නිසාය. ඒ අනුව කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රධාන දුර්වලතා 3ක් George Honadle (1978) විසින් පෙන්වුම් කර ඇත.

- 01. යොදා ගනු ලබන මිනුම් දඩුවල පවත්නා මෘදු බව හැන අවධානය යොමු නොකිරීම.
- 02. ග්‍රාමීය සංවර්ධන කාර්යයට අදාළ වන සංවිධාන හා පරිපාලන කටයුතු හැන අවධානය යොමු නොකිරීම.
- 03. ග්‍රාමීය පිවින මට්ටම වර්ධනය කිරීමෙහිලා අවධානය යොමු නොකිරීම.

එසේම ප්‍රායෝගිකව කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී දුර්වලතා රාශියක් මතු විය හැක. මෙම ක්‍රමයෙහි අනුපිළිවෙලක් නොමැතිකම මීට ප්‍රධාන හේතුවයි. හුදෙක් ප්‍රායෝගික ක්‍රියාවලියක් වනා න්‍යායාත්මක පසුබිමක් මෙම ක්‍රමය තුළ අඩංගු නොවීමත් න්‍යාය හා ප්‍රායෝගික බව අතර පරතරයක් පවතී. මෙම පරතරය පියවීමට තරම් කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය පොහොසත් නොවීම ද තවත් හේතුවකි. Wood (1979) පෙන්වුම් කරන පරිදි කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමයෙන් කරනුයේ උපකල්පන ගොඩ නැගීමක් වනා ඒවා පරීක්ෂා කිරීමක් නොකරන බවයි. මේ නිසා මෙම ක්‍රමය යොදා ගත හැක්කේ කිසියම් දෙයක මතුපිට ස්වරූපය අධ්‍යයනය කරන ගවේෂණාත්මක පර්යේෂණ සඳහා පමණි.

ගොවි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙළුම : 1 සහ 2 කොටස :

එසේ නමුදු කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය ද්විතියික ක්‍රමයක් වශයෙන් සැලකිය නොහැකිය. කළමනාකරණයට අවශ්‍ය දත්ත ලබා ගත හැකිවීම, සහයෝගී ලෙස ගැටලු විසඳීම දියුණු කළ හැකි බව හා අඩු වියදම් සහිත බව වැනි කරුණු නිසා බොහෝ විට සැලසුම්කරුවන් මෙම ක්‍රමය කෙරෙහි කැමැත්තක් දක්වයි. මේ නිසා Honadle (1978) කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය සම්බන්ධව නිර්දේශ කිරීම් දෙකක් ඉදිරිපත් කරයි.

- 01. ගැඹුරු අධ්‍යයන හා පුරව පරීක්ෂා කිරීම් (Reconnaissance) අතර තුළතයක් ඇති කිරීම සම්බන්ධව සමාජ විද්‍යාඥයින් විසින් අධ්‍යයනය කළයුතු වීම.
- 02. පුරව පරීක්ෂා කිරීම් ක්‍රමය භාවිතා කරන්නන් විසින් එහි තත්වයෙන් ඉහළ දැමීමට පියවර ගත යුතු වීම.

මෙම නිර්දේශ කිරීම් වලට අමතරව 1987 තායිලන්තයේ කොන්කැන් විශ්ව විද්‍යාලයේ පැවති කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සමුළුවේදී පහත සඳහන් නිර්දේශ කිරීම් සිදු කෙරිණි.

- 01 කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය ක්‍රමක් ද, එහි වාසි යන්ත සහ අවාසි හා එය භාවිතා කරන ආකාරය සම්බන්ධ කෙටි ලේඛනයක් පිළියෙල කොට එය ව්‍යාපෘති කළමනාකරුවන් හා පර්යේෂණකරණයෙහි නියැලී සිටින පිරිස් අතර බෙදා හැරීම.
- 02 කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය භාවිතා කිරීමට පෙළඹවීම හා මනා පර්යේෂණ ක්‍රම වේදයක් වශයෙන් එහි වටිනාකම සාධාරණීකරණය කිරීම.
- 03. පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයක් වශයෙන් සම්පත් සංවර්ධනය හා පරිපාලනය කරන රාජ්‍ය ආයතන වලට මෙය හඳුන්වාදීම.
- 04. කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමයේ ක්‍රමවේදය පිළිබඳව කුඩා අත්පොතක් පිළියෙල කිරීම.
- 05. කඩිනම් ඇගයීම් ක්‍රමය භාවිතය සම්බන්ධයෙන් පුහුණු වූ ප්‍රවීණයන් බිහි කිරීමේ අවශ්‍යතාවය.

මෙම තත්වයන් සැලකීමේදී කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය අපිරිමැසුම්දායක කෙටිකාලීන හා දිගුකාලීන ක්‍රම වලට විකල්පයක් වශයෙන් යොදා ගත හැකි වුවත් එය සමාජ - ආර්ථික පර්යේෂණ ඇගයීම්වල දී හැම කාර්යයක් සඳහාම යොදා ගත හැකි ක්‍රම නොවේ. මේ සම්බන්ධව තවදුරටත් අධ්‍යයනය කිරීම සමාජ විද්‍යාඥයින්ගේ කාර්යයක් වනු ඇත. මෙහිදී වඩාත් වැදගත් වන්නේ නව ක්‍රමය දියුණු කිරීම සඳහා පර්යේෂණ පැවැත්වීමයි. ඒ සඳහා සමාජ විද්‍යාඥයන්ගේ මෙහෙය වඩාත් වැදගත් වන්නකි.

3.2 සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයීමේ ක්‍රමය (Participatory Rural Appraisal)

කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමයේම විකාශනයක් වශයෙන් සැලකිය හැකි සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයීම් පිවිසුම් ක්‍රමය ක්‍රියාත්මක කිරීමට පටන් ගන්නේ 1990 දශකයේ මුල් භාගයේ සිටයි. පර්යේෂණ ක්‍රම වේදයකට වඩා ග්‍රාමීය සැලසුම් සම්පාදනය සඳහා මුලික ගැටලු හඳුනා ගැනීමටත්, ඒ සඳහා ජනතාවගේ සක්‍රීය දායකත්වය ලබා ගැනීම සඳහාත් ක්‍රියාත්මක වූ මෙම ක්‍රමයෙන් මහජන සහභාගිත්වයෙන් මහජනතා විසින්ම තොරතුරු සම්පාදනය කිරීම විශේෂය. ඒ තුළින් සංවර්ධන සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම හා ප්‍රතිලාභ බෙදාහැරීම වඩාත් පහසුවිය. ජනතාව සවිබල ගැන්වීම (empowering) හා ඒ තුළින් සමාජයේ සෑම කොටසකගේම අදහස් හා යෝජනා සංවර්ධන කාර්යයක් සඳහා යොදා ගැනීමට

ගොඵි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙළුම : 1 සහ 2 කලාප :

හැකිවීම සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමයේ විශේෂ වාසියකි. එසේම, එමගින් ගුණාත්මක මෙන්ම ප්‍රමාණාත්මක දත්තයන් ලබා ගැනීමට හැකිවීම සමාජ ආර්ථික විද්‍යාඥයන් ලැබූ වාසියකි. මෙම කරුණු අනුව ඉතා පිරිමැසුම්දායක, නිවැරදි, ගුණාත්මක හා කෙටි කාලයෙන් දත්ත ලබාගත හැකි ක්‍රමවේදයක් වශයෙන් PRA ක්‍රමය ප්‍රචලිත වෙමින් පවතී.

සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමය, PRA යනු ක්‍රමවේදයකට වඩා ප්‍රවේශයකි. එය ක්‍රමවේදයක් (methodology) වශයෙන් මෙන්ම (approach) ප්‍රවේශයක් වශයෙන් දෙයාකාරයකට භාවිතා කර ඇත. ක්‍රමවේදය හා ප්‍රවේශය අතර වෙනස භාවිතා කරනු ලබන ක්‍රම හෝ මෙවලම් අනුව වෙනස් වන අතර මෙම මෙවලම් (tools) එකම ක්‍රමවේදයකට පමණක් සීමා නොවේ. උදාහරණ වශයෙන් කණ්ඩායම් සිතියම්කරණය මෙවලමක් වශයෙන් සහභාගිත්ව පර්යේෂණ ක්‍රම වලදී මෙන්ම සහභාගිත්ව ගැමි පිවිසුමේදී ද භාවිතා කරයි.

සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයීම් ක්‍රමයේ මූලික පදනම වන්නේ ප්‍රජා සහභාගිත්වයයි. කුඩා කණ්ඩායම් දැනුවත් කොට එමගින් තොරතුරු එක් රැස් කරන මෙම ක්‍රමයේදී තොරතුරු එකතු කරගන්නා ගැමි සමාජයේම කොටස්කරුවෙකු බවට පත් වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් ශ්‍රවණ හා දෘෂ්‍ය මාධ්‍ය උපයෝගී කරගෙන ඉදිරිපත් කරනු ලබන මෙම ක්‍රමවේදයන් අවබෝධ කරගැනීම පහසුය. විශේෂයෙන්ම අඩු අධ්‍යාපන සුදුසුකම් ඇති හෝ විධිමත් අධ්‍යාපනයක් නොලත් දිළිඳු ජනතාවට අවබෝධ වන පරිදි තොරතුරු ලබාගැනීම පහසුය. රොබට් වෙම්බර්ස් (1998) පවසන පරිදි පීට්ස්කරයෙකු වශයෙන් තොරතුරු එකතු කරන්නා විසින් සිය හැසිරීම් සහ ආකල්ප වෙනස් කරමින් ගුරුවරයෙකුට වඩා හොඳ ඇතුළුකන් දෙන්නෙකු බවට පත්කරමින් ස්වයං විනිශ්චය පාදක කරගනිමින් ගැමි සමාජයේ පවත්නා යථාර්ථයන් පිළිබඳව කුඩා කණ්ඩායම් මගින් ඇගයීමක් කරනු ඇත. මෙලෙස PRA ක්‍රමය සමාජ බලගැන්වීමේ උපක්‍රමයක් වශයෙන් භාවිතා කරමින් ග්‍රාමීය යථාර්ථයන් සම්බන්ධ තොරතුරු ලබාගැනීමට භාවිතා කරනු ලබයි. මෙලෙස විවිධ පරමාර්ථ මත භාවිතා කරනු ලබන සහභාගිත්ව ක්‍රමවේදයන් සහභාගිත්ව පර්යේෂණ ක්‍රම (PAR - Participatory Action Research) සහභාගිත්ව ඉගෙනුම් සහ ක්‍රියාකාරකම් (PLA - Participatory Learning and Action), සහභාගිත්ව දිලිඳුකම් ඇගයීම (Participatory Poverty Assessment), සහභාගිත්ව ගැමි ඇගයුම (PRA - Participatory Rural Appraisal) වශයෙන් හඳුනා ගත හැක. මෙම සෑම ක්‍රමයකදීම ප්‍රජා සහභාගිත්ව මත පදනම් වී ප්‍රජාව මගින් තොරතුරු සම්පාදනය කොට ක්‍රියාකරවීමක් සිදු කෙරේ. PRA ක්‍රමවේදයේදී මූලික වශයෙන් එකඟ වෙන ප්‍රධාන ගුණාංග කිහිපයකි.

- 01. විනිවිද භාවය (Transparency)
මෙම ක්‍රමවේදයන් භාවිතා කරන්නේ කෙසේද ? කුමක් සඳහාද ? කා සඳහාද ? යන මූලික කරුණු පිළිබඳව ප්‍රජාව දැනුවත්වීම. මෙය දත්ත එකතු කිරීමට පමණක් නොව ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමට ද පිටුවහලක් වේ.
- 02. ප්‍රජා සහභාගිත්වය තුලින් ප්‍රජාව ගැමි පිවිසුම් ක්‍රමයේ කොටස් කරුවන් වීම. සහභාගිත්ව සංවර්ධන ක්‍රියාවලි වලදී බොහෝවිට ප්‍රජා කණ්ඩායම් විසින් එම ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරවන අතර එහි මෙහෙයුම්කරණය සහ පසු ඇගයීම් වලදී ද කොටස්කරුවන් වේ.
- 03. ත්‍රිකෝණකරණය (Triangulation)
ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් විවිධ ක්‍රම යටතේ එකතු කරනු ලබන තොරතුරු ද්විතීයික දත්ත සහ ප්‍රජා අදහස් හා ඇගයීම් අනුව එකිනෙකට සසඳා බලා වඩාත් නිවැරදි තොරතුරු භාවිතා කිරීම. මෙහිදී ඉගෙනීම වෙනස් වීම (learning reversal), ප්‍රශස්ත අවිද්‍යානගත (optimal ignorance) සහ අහිතරිත් හැනි කිරීම (offsetting biases) යන කරුණු අනුව ත්‍රිකෝණකරණය සිදු වේ (David Booth, 1998).

ගොඵි කටයුතු අධ්‍යයනය 7 වෙනම : 1 සහ 2 කලප :

තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් මෙන්ම ග්‍රාමීය සංවර්ධන ප්‍රවේශයන් වශයෙන් ද PRA ක්‍රමය යටතේ භාවිතා කරනු ලබන ප්‍රධාන ක්‍රම හෝ මෙවලම් රැසකි. මෙම මෙවලම් සියල්ල හෝ කිහිපයක් භාවිතා කිරීම පර්යේෂකයන්ගේ හෝ සංවර්ධනය සඳහා පහසුකම් සලස්සන්නන්ගේ අභිමතය පරිදි සිදුවන අතර එලෙස භාවිතා කරන මෙවලම් පිළිබඳව කෙටි හැඳින්වීමක් පහත දැක් වේ.

01. සහභාගිත්ව සිතියම්

අධ්‍යයනය සිදුකරන හෝ යෝජිත ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ගම/ප්‍රදේශය තුළ පිවත් වන ප්‍රජාවගේ සහභාගිත්වයෙන් සිදු කරනු ලබන සිතියම්කරණය තුළින් ගමෙහි භෞතික පිහිටීම, කෘෂිකර්මය, සම්පත් ව්‍යාප්ති, සමාජ - ආර්ථික වටිනාකම්න් යුත් ස්ථාන පිහිටීම, ප්‍රවාහන හා සන්නිවේදන රටාව දැක්වෙන සිතියම් සකස් කළ හැක. පිටස්තරයෙකුට ගම ගැන පූර්ණ වැටහීමක් ලැබෙන පරිදි එයට ප්‍රවේශ වීම සඳහා ප්‍රධාන නගරයේ සිට ඇති දුර, ප්‍රධාන මාර්ග, සංකේත ආදිය ඇතුළත්ව සකස් කරන මෙම සිතියම් බොහෝ විට සකස් කරන්නේ අඟල් 36x30 ප්‍රමාණයේ කොළවලය. ගමෙහි/ ප්‍රදේශයේ පිවත්වන සියළු කොටස් නියෝජනය වන පරිදි තෝරාගන්නා කුඩා කණ්ඩායමක් විසින් සකස් කරන මෙම සිතියම් ඇදීම හෝ සිතියම්කරණයට රූපිකත්වයක් හෝ දක්ෂකමක් දක්වන අයෙක් තෝරා ගන්නා අතර සහභාගී වන අතරක් පිරිස් විසින් ඔහුට අවශ්‍ය තොරතුරු සපයනු ලැබේ. තොදියුණු ගෝත්‍රික ජන කොටස් අතර ගමේදුළ හෝ වැලල භාවිතා කරමින් මෙම සිතියම් ඇදීම ලැබුවත් ශ්‍රී ලංකාව වැනි අධ්‍යාපනය දියුණු රටවලදී අවශ්‍ය ප්‍රමාණයේ කඩදාසි භාවිතා කරයි. මෙහිදී භෞතික, ආර්ථික, ආයතනික හා කෘෂිකාර්මික වශයෙන් වෙන වෙනම සිතියම් ඇදිය හැක. මෙය දෘෂ්‍ය මාධ්‍ය ක්‍රමයක් නිසා ජනතා සහභාගිත්වය සෘජුව ලබාගත හැකි අතර නිවැරදි භාවයකින් යුත් තොරතුරු ලබා ගැනීමට ද හැකියාවක් තිබේ. සිතියම්කරණය තුළින් බාහිර පුද්ගලයන්ට ගම/ප්‍රදේශය පිළිබඳ ඇති මායිම්, ඇල දොල, ගංගා ජනාවාස කර්මාන්ත හා ගොවි බිම් පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය.

02. හරස්කඩ වාර්තා

මෙමගින් සිදුකරන්නේ පර්යේෂණයට හෝ ගැමි ප්‍රවේශයට සම්බන්ධ වන බාහිර පුද්ගලයන් ගමෙහි පිවත්වන ජනතාව සමඟ ගම හරහා වාර්තා කිරීමෙන් ගම ගැන අවබෝධයක් ලබා ගැනීමයි. මෙහිදී ගමේ එක් කෙළවරක සිට අනික් කෙළවරට පයින් ගමන් කරමින් භෞතික පිහිටීම පස්, තුරු- ලතා ව්‍යාප්තිය ජනාවාස හා වගාබිම් පිළිබඳ නිරීක්ෂණය කොට වැදගත් සිද්ධි හා කාරණා සටහන් කරගනී. වාර්තාවේදී හමුවන ගැමියන් සමඟ සාකච්ඡා කරන අතර එමගින් අපහැදිලි කරුණු පැහැදිලි කර ගැනේ. අවසානයේ වාර්තාව අලලා හරස්කඩ සටහනක් සකස් කරන අතර එමගින් ගමේ භෞතික හා කෘෂිකාර්මික පැතිකඩ ගැන අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය.

කාලසටහන් හෝ කැලැන්ඩර

මෙමගින් සිදුකරනු ලබන්නේ වැදගත් කරුණු හෝ දර්ශකයන් පිළිබඳව කාලසටහන් හෝ කැලැන්ඩර සකස් කිරීමයි. එනම් වගා කාලසටහන ශ්‍රම භාවිතය පිළිබඳ කාලසටහන හා කාලගුණික සටහන සම්බන්ධව ප්‍රජාවගේ අදහස් විමසා එම කාර්යයන් සිදුවන්නේ වර්ෂයේ කුමන මාස වලදී ද යන්න සටහන් කර ගැනීමයි. මෙමගින් වගා කාලසටහන කෙරෙහි දුරට දේශගුණික කාල සටහනට අනුරූප ද යන්න හෝ ශ්‍රම භාවිතය වගා කාල සටහනට කොතරම් අනුරූපිත ද යන්න වැනි වැදගත් කාරණා පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගත හැක. බාහිර පුද්ගලයන්ට වඩා ගමෙහි සිදුවන වෙනස්වීම් හා කාලරාමුව ගැන පැහැදිලි අවබෝධයක් හා දැකීමක් ඇත්තේ ගැමියන්ට නිසා මෙවැනි කැලැන්ඩර මගින් ගම පිළිබඳ වැදගත් තොරතුරු රාශියක් එකතු කළහැකි වනවා පමණක් නොව ගම පිළිබඳ සැලසුම් සකස් කිරීමේදී එය ප්‍රයෝජනවත් වේ.

කාල රේඛාව (Time Line)

මෙහිදී සලකා බලන්නේ අතීතයේ සිට වර්තමානය දක්වා ගමෙහි සියළු කටයුතු සිදුවී ආකාරය හෝ 'ගම වෙනස් කිරීමට හෝ ගමට බලපෑ විශේෂ අවස්ථාවක් පිළිබඳව ගැමියන්ගේ මතකය අවධි කිරීමයි. එමඟින් ගමෙහි ඓතිහාසික පසුබිම පමණක් නොව ගමට බලපෑ විශේෂ සිද්ධි පිළිබඳව ගැමියන්ගෙන් දැනගත හැක. එය ගමට බලපා ඇත්තේ හොඳින්ම හෝ ප්‍රමාණාත්මක නම් එය වතු හෝ සීරියම් මාර්ගයෙන් වුව ද ඉදිරිපත් කළහැක. උදාහරණයක් වශයෙන් දැනට වසර 50 කට පෙර ගමේ ජනගහනය පවුල් 5 ක් නම් දශක අනුව එම ප්‍රමාණය වර්ධනය වූ ආකාරය වතු හෝ සංකේතාත්මකව දැක්විය හැකිය. මෙලෙස සිදුවන වෙනස්වීම් ප්‍රවණතා රේඛා මඟින් (Trend Line) දැක්විය හැකි අතර එමඟින් කලාතුරුපව ගමෙහි ඇතිවන වෙනස්වීම් පැහැදිලිව සඳහන් කළ හැක. මෙම කරුණු වලින් ගමේ ඉදිරි සංවර්ධන කටයුතු වලට බලපෑ හැකි අභියෝග පිළිබඳව දැනුමක් ලබාගත හැකිවේ.

ආහාර මාර්ගය (Food Path)

යෝජිත ගම ප්‍රදේශය තුළ සමාජ - ආර්ථික දත්ත ලබා ගැනීමේ විකල්ප ක්‍රමයක් වශයෙන් මෙම ක්‍රමය භාවිතා කරයි. එමඟින් ගම් වැසියන් පරිභෝජනයට ගන්නා සියළු ආහාර-පාන වර්ග ලබාගන්නා ක්‍රමය පිළිබඳව විමසීමක් කරනු ලබයි. ගමෙන් සපයාගන්නා ද්‍රව්‍යයට හා ගමට පිටින් ලැබෙන ද්‍රව්‍යය වශයෙන් වෙන් කර ගතහොත් ගැමියා පාරිභෝජනය කරන ආහාර-පාන, දුර, ජලය හා රෙදිපිළි ආදිය ගමට ලැබෙන ආකාරය හා එම භාණ්ඩ හෝ සේවාවන් සපයන ආයතන ගැන අවබෝධයක් ලබාගත හැක. ගැමියන් වැඩියෙන් පාරිභෝජනය කරන දේ හෝ ආදායමෙන් පාරිභෝජනය සඳහා වැය කරන ආකාරය පිළිබඳව මෙමඟින් තොරතුරු ලබා ගැනීමේ හැකියාව පවතී.

වෙන් රූප සටහන් භාවිතය

ගමෙහි පවත්නා සමාජ හා ආයතනික ස්වරූපය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබාගැනීම සඳහා භාවිතා කරන මෙමඟින් සිදු කරන්නේ ජනතාව සම්බන්ධ වී සිටින සමාජ ආයතන, සංවිධාන පිළිබඳව කරුණු විමසා එය රවුම් ආකාරයට ඉදිරිපත් කිරීමයි. එනම් ගමෙහි තිබෙන සමාජ සංවිධාන රවුම් මාර්ගයෙන් දක්වන අතර එයට සම්බන්ධ සාමාජික පිරිස එහි මැද සඳහන් කරයි. මෙලෙස ගමෙහි සමිති/සංවිධාන 5 ක් තිබේ නම් ඒ ඒ සමිති වලට ප්‍රජාව සම්බන්ධ වී ඇති ආකාරය රවුම් හෝ වෙන් රූප මඟින් දැක්වෙන අතර සමිති වල සාමාජික සංඛ්‍යාව අනුව එය කුඩා හෝ ලොකු ලෙස නිර්මාණය කළ හැක. එසේම ගැමියන් එක සමිතියකට වඩා එනම් සමිති කිහිපයකම කටයුතු කරන්නේ නම් එය වෙන් රූප ආකාරයට පේදනය කිරීමෙන් දැක්වී හැක. එසේම ගමට පිටස්තරව තිබෙන සමිති සමාගම් වලට ජනතාව සම්බන්ධ වී ඇත්නම් එය ද වෙනම රවුමකින් ඇඳ දැක්විය හැක. මෙම ක්‍රමය මඟින් ජනතාව සමාජ සංවිධාන කටයුතු කෙරෙහි දක්වන උනන්දුව හා ආයතනික කටයුතු පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගත හැක.

බුද්ධි කලමිඟ හැකි පැවැත්වීම

ගැමි ජනතාවගේ බුද්ධිය අවධිකරන ආකාරයේ ඔවුන්ගේ සමාජ-ආර්ථික රටාව හා අධ්‍යාපන මට්ටම අනුව සිදුවන බුද්ධිමය සාකච්ඡා මඟින් ගම ගැන හොඳ අවබෝධයක් ලබා ගත හැක. මෙහිදී කළයුතු වන්නේ ගැමියාගේ ආකල්ප තේරුම් ගෙන ඔවුන්ගේ මිතුරන් බවට පත්වී ඔවුන් කැමති මාතෘකා ඔස්සේ බුද්ධිමය සංවාද ඇති කිරීමයි.

ලැයිස්තු ගත කිරීම (Listing)

ගමෙහි සිටින විවිධ ජන කොටස් විසින් මුහුණ දෙනු ලබන ප්‍රශ්න අසා ඒවා ලැයිස්තු ගත කිරීම මෙමගින් සිදු කෙරේ. එහිදී එම ප්‍රශ්න හා ගැටලු ඇතිවන වාර ගණන් (frequency), ප්‍රමාණය වැනි කරුණු ද අඩංගු කල හැක. එසේම පුද්ගලයන්ගේ හැසිරීම ගැන සොයන සමාජ ගවේෂන පර්යේෂණ වලදී ධනවත් පුද්ගලයන්ගේ ගති ලක්ෂණ, හොඳ හෝ නරක පුද්ගලයින්ගේ ගති ලක්ෂණ (characteristics) ගැන ද ගමෙහි තිබෙන සමීපත් ප්‍රමාණය හෝ ගොඩනැගිලි ප්‍රමාණය ගැන ද ලැයිස්තු සකස් කල හැක.

පෙල ගැස්වීම හා ලකුණු ලබාදීම (Ranking and Scoring)

කෘෂිකාර්මික වගා රටා, හෝන වර්ග, සමාජ ආර්ථික කරුණු හා රැකියා ව්‍යාප්තිය වැනි එකකට වැඩි කරුණු ඇතුලත් තොරතුරු එහි ප්‍රමුඛතාවය හෝ ප්‍රජා කැමැත්ත අනුව පෙලගැස්වීම මෙමගින් සිදුකරයි. මෙමගින් අපේක්ෂා කරන්නේ වඩා වැදගත් කරුණු ප්‍රජා අදහස් හා කැමැත්ත අනුව හඳුනා ගැනීමයි. එමගින් ප්‍රමුඛතා හා වැඩි අවධානයක් යොමු කළ යුතු කරුණු හඳුනාගැනීම පහසු කරවයි. මෙහිදී ද්විත්ව හෝ යුගල සැසඳීම් (pair wise ranking) ක්‍රමය අනුගමනය කරනු ලබන අතර කරුණු හෝ හෝන දෙකක් සංසන්දනය කොට ඉන් වඩාත් වැදගත් කරුණු හෝනගය තෝරාගනී. මෙම තෝරා ගැනීම පදනම් වන්නේ ගොවීන් විසින් ඒ සඳහා දෙනු ලබන වටිනාකම් අනුවයි. එනම් අඩු පිරිවැය, වැඩි ආදායම හා කෙටි කාල සීමා වැනි කරුණු වගාවේදී හෝන දෙකක් හෝ කිහිපයක් සංසන්දනය කිරීමේදී ගොවීන් විසින් සලකා බැලෙන ප්‍රධාන කරුණු වේ.

තනාස කරණය (Matrix Ranking)

ඉහත සඳහන් කල යුගල සැසඳීම තවදුරටත් අවශ්‍යතාවයන් හා ප්‍රමුඛතාවයන් අනුව පෙල ගැස්වීම මෙහිදී සිදු කරනු ලබයි. ප්‍රමුඛතාවයන් තෝරාගැනීම පිළිබඳ නිර්නායකයන් ගොවීන් විසින් ඔවුන්ගේ කැමැත්ත හා අවශ්‍යතා අනුව තීරණය කරයි. එසේම පෙල ගැස්වීමේදී සලකා බැලෙන කරුණු හෝනගය හෝ ගැටලුවේ ස්වභාවය අනුව ලකුණු ලබාදීම කල හැක. එනම් වඩාත් වැදගත් කරුණු/හෝනගයට ලකුණු 10ක් ලබාදෙන්නේ නම් ඒ ආකාරයටම අනෙකුත් කරුණු/හෝන වලටද 10 න් ලකුණු ලබාදිය යුතුය. ඒ අනුව වැඩි ලකුණු ලබාගත් කරුණු/හෝන ප්‍රමුඛතා ලැයිස්තුවේ ඉදිරියටත්, අවම ලකුණු ලබාගත් ගැටලුව ප්‍රමුඛතා ලැයිස්තුවේ අගටත් පැමිණේ. සංවර්ධන ප්‍රමුඛතා හඳුනාගැනීම හා හෝන කිහිපයක් අතරින් වගා කිරීමට වඩාත් උචිත හෝනගය හඳුනා ගැනීමට හැකිවීම මෙම ක්‍රමයේ වාසි වශයෙන් සැලකිය හැක.

තාවකාලික බලපෑම් රේඛා සටහන් (Casual Impact Diagram)

විරැකිභාව, ප්‍රාදේශීය දුෂ්කරතා, ගෘහස්ත හිංසා, තරුණ අසහනය, අධ්‍යාපනයක් නැතිකම වැනි කරුණු හා එම කරුණු අපරාධයක් ඇතිකිරීම සඳහා කරනු ලබන බලපෑම පිළිබඳව හේතු සාධක සහිතව රේඛා සටහන් මගින් පැහැදිලි කිරීම මෙමගින් සිදු කෙරේ. ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඇතිව සිදුකරන මෙවැනි බලපෑම් රේඛා සටහන් වලින් සමාජ ගැටලුවල අන්තර් සබඳතාවය හඳුනා ගත හැක. බොහෝ විට ග්‍රාමීය සංවර්ධනය පිළිබඳ ප්‍රධාන ගැටළුවක් වී ඇත්තේ නොදියුණුකම, ප්‍රවෘත්තිය හා ඒ තුළින් සමාජය තුළම ඇතිවන අසමගිය, නොසන්සුන්භාවය හා දියුණුවීමට උත්සාහ නොවීම පිළිබඳ කරුණුයි. මෙවැනි විශ්ලේෂණ තුළින් එම කරුණු හඳුනා ගැනීමෙන් ග්‍රාමීය ප්‍රජාව ගතික තත්වයන් කරා ගෙනයාම පහසු වේ. බොහෝ විට මෙවැනි විශ්ලේෂණ සිදු කරනු ලබන්නේ සමාජ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ වල මෙවලමක් වශයෙන් පමණි.

මෙයට අමතරව කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමයේදී භාවිතා කරනු ලබන සිද්ධි අධ්‍යයනය ද්විතියික දත්ත භාවිතා කිරීම, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග සාකච්ඡා කිරීම (key informants), කණ්ඩායම් සාකච්ඡා වැනි ක්‍රමවේදයන් සහභාගිත්ව දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයන් වශයෙන් භාවිතා කරයි.

4.0 සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ක්‍රමයේ අභියෝග සහ සීමාකාරීකම්

ප්‍රජනාවල සමීක්ෂණ ක්‍රම මත පදනම් වූ සාම්ප්‍රදායික දත්ත එකතු කිරීමේ ක්‍රම හා කඩිනම් ගැමි පිපිසුම් ක්‍රමයට වඩා සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ක්‍රමය විශදම, කාලය සහ මහජන සහභාගිත්වය යන කරුණු අනුව වඩාත් පරිපූරක ක්‍රමවේදයක් වශයෙන් ආර්ථික හා මානව විද්‍යාඥයින් විසින් සලකනු ලැබුවත් සංවර්ධන ක්‍රමවේදයන් වශයෙන් මෙම ක්‍රමය භාවිතා කිරීමේදී මුහුණ දීමට සිදුවන අභියෝග හා සීමාකාරීකම් කිහිපයකි. 1998 දකුණු ආසියාතික රටවල් කිහිපයක පවත්වන ලද සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ක්‍රම පිළිබඳ වැඩිමුළු කිහිපයකදී හඳුනාගත් පරිදි සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ප්‍රවේශය මගින් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හඳුනාගෙන ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ඊට සම්බන්ධ අවස්ථා 06 කදී බලය, දැනුම, සංස්කෘතික වෙනස්කම්, කාලය සහ මුදල් යන කරුණු මත අභියෝග හා සීමාකාරීකම් වලට මුහුණ දීමට සිදුවන බව පෙනේ. පුද්ගලික, ප්‍රජා ව්‍යාපෘති, ආයතන, සංවිධාන හා ප්‍රතිපත්ති මට්ටම්වලින් ඇති විය හැකි එම සීමාකාරීකම් පිළිබඳව දැනුවත් වීම පර්යේෂකයන් මෙන්ම සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කරන්නන්ගේ ද අවධානයට යොමුවිය යුතු කරුණකි. ඔවුන්ගේ සහභාගිත්වය වන ගැටලු හඳුනාගෙන ඔවුන්ගේ ප්‍රමුඛතා අනුව සැලසුම් සකස් කොට ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපහසුවීමෙන් හෝ දේශපාලකයින්ගේ බලපෑම් මත ක්‍රියාත්මක නොවන තත්වයක් ශ්‍රී ලංකාව ඇතුළු බොහෝ සංවර්ධනය වන රටවල දැකිය හැකි අතර ඒ තුළින් ජනතාව තුළ ඇතිවන අපේක්ෂාභංගත්වය තීරණ සංවර්ධනය සඳහා විශාල බාධාවක් වී ඇත. (James Blackburn (ed), 1998), එම නිසා සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ක්‍රමය භාවිතා කිරීම විශාල අභියෝගයක් වී ඇත.

5.0 නිගමනය

විමර්ශනයට භාජනය කරනු ලැබූ විකල්ප ක්‍රමවේදයන් වලින් විශේෂවතම ක්‍රම වේදය කුමක්ද යන්න තීරණය කරනු ලබන්නේ නිවැරදි බව, අඩු විශදම් සහිත බව, කල් ගත නොවීම හා ප්‍රායෝගික බව වැනි සාධක මගිනි. එසේ වුව ද, ක්‍රමවේදයන් භාවිතා කිරීම තීරණය කරනු ලබන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ එය භාවිතා කරනු ලබන පරමාර්ථයයි. එනම්, ප්‍රමාණාත්මක පර්යේෂණ ඇගයීමක් නම් ඒ සඳහා ප්‍රමාණාත්මකව මැනිය හැකි තොරතුරු ඇතුළත් සංඛ්‍යාන ක්‍රමවේදයන් පදනම් වූ ප්‍රජනාවලී ක්‍රමය යෝග්‍ය විය හැක. එය කල්ගත වන ක්‍රියාවලියක් වුවත්, අඩු නිවැරදිතාවයකින් දත්ත විශ්ලේෂණය කිරීමේ විද්‍යාත්මක ක්‍රම භාවිතා කිරීම සඳහා ප්‍රජනාවලී ක්‍රමය භාවිතා කරයි. එසේම ප්‍රමාණාත්මක කඩිනම් ඇගයීම් සඳහා කඩිනම් ග්‍රාමීය ඇගයීම් ක්‍රමය තවදුරටත් භාවිතා කරනු ලබන්නේ එමගින් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන්ගේ අවශ්‍යතාවන් කඩිනමින් ඉටුකරගැනීමට හැකි නිසයි. වෙළඳපොළ අධ්‍යයන වලදී මෙම ක්‍රමය භාවිතා කරන්නේ කඩිනමින් ඒ සඳහා විසදුම් ඉදිරිපත් කළ යුතු නිසයි. ගුණාත්මක තොරතුරු ඇතුළත් අධ්‍යයන හා ඇගයීම් ක්‍රම සඳහා වඩාත් යෝග්‍යම ක්‍රම වේදය වශයෙන් සහභාගිත්ව ගැමි පිපිසුම් ක්‍රමය භාවිතා කරන අතර පොදු සංවර්ධන කටයුතු වලදී ජනතාවගේ සහභාගිත්වය ලබා ගනිමින් ඔවුන් ද එහි කොටස්කරුවන් කරවීමේ ක්‍රමයක් වශයෙන් සහභාගිත්ව ක්‍රමය තව දුරටත් ප්‍රවලිත වෙමින් පවතී. පර්යේෂකයින් හා සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කරන නිලධාරීන්ගේ අවශ්‍යතා අනුව මෙම ක්‍රමවේද භාවිතා කිරීම තීරණය වන අතර ඇතැම් විට ක්‍රමවේදයන් තුනේම මෙවලම් භාවිතා කරමින් දත්ත ලබාගැනීම සිදු කෙරේ. එමනිසා, විකල්ප ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳව තවදුරටත් විමසා බැලීම සමාජ-අර්ථ ශාස්ත්‍රඥයන්ගේ කාලීන වගකීමක් වනු ඇත.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

1. Burgess, Robert G. (ed.) (1982), *The Unstructured Interview as a Conversation in Field Research: A Source Book and Field manual*, Rodert G.Burgess, London. Pp. 100-107
2. Caroline Moser and Jeremy Holland (1998) *Can Policy Focused Research be Participatory? Research on Poverty and Violence in Jamaica Using PRA Methods*, in Jeremy Holland and James Blackburn (ed.) *Whose Voice? Participatory Research and Policy Change*, Intermediate Technology Publications, London, UK.
3. Chambers, Robert (1983) *Rural Development Putting the Last First*, Longman; London Lagos, New York.
4. Chambers, Robert (1987) "Shortcut Methods in Social Information Gathering for Rural Development Projects" *Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal*, Khon Kaen University, Thailand.
5. Chambers, Robert (1998) Foreword in James Blackburn and Jeremy Holland (ed) *Who Changes? Institutionalizing Participation in Development*, Intermediate Technology Publications, London, UK.
6. Chambers, Robert (1998) "Foreward" in Jeremy Holland and James Blackburn (ed.) *Whose Voice? Participatory Research and Policy Change*, Intermediate Technology Publications, London, UK.
7. Gibbs, J.N. Christopher (1987) "Rapid Rural Appraisal in Overview of Concepts and Application". *Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal*, Khon Kean University, Thailand.
8. Hildebrand, Peter E. (1981) "Combining Disciplines in Rapid Appraisal: the Sandeo Approach" *Agricultural Administration Institute de Ciencia Guatemala*.
9. Honadle, George (1979) "Organization and Administration of Integrated Rural Development" Working Paper No. 1 *Rapid Reconnaissance Approaches to Organizational Analysis for Development Administrative*, Washington D.C. Development Alternatives.
10. Islam, Riswanul (ed.) (1985) "Strategies for Allevating Poverty in Rural Asia" Islam Riswanul, ILO/ARTP, Bangkok.
11. Ladejinski, Wolf (1969) "The Green Revolution in Punjab: A Field Trip" *Economic and Political weekly* 4,26 (June)
12. Somluckrat W. Grandstaff, Terry B. Grandstaff and George. W. Lovelace (1987) "Summary Report" *Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal: Khon Kean University, Thailand*.
13. Wood, Geof. (1978) "The Epistemology of Rapid Rural Appraisal" Paper Presented at the RRA Workshop, October 26-27 at the Institute of Development Studies, University of Sussex, Brighton.